

Redactor șef MARIN SORESCU

*Berger arrêstes-vous sans faire l'empêché,
Je ne puis aprouver votre humeur trop esuile
Et n'appréhende point d'aller seule au marché,
Se sachant bien le chemin du Village à la Ville*

Abraham Bosse, Săteancă ducând fructe și păsări la oraș

PETRE TUȚEA ÎN SCRISORI

SĂ FII OM ÎNTREG de Valeriu Cristea

PROZE de Titus Popovici și George Cușnarencu

VERSURI de Toma George Maiorescu și Dinu Grigorescu

STAREA LITERATURII, Traian T. Coșovei în dialog cu Nicolae Iliescu

VIATA CA O TRECĂTOARE IUBIRE de Laurențiu Damian

Mai semnează: Mihai Drăgănescu, Eugen Simion, Al. Piru, Gheorghe Tomozei, Dumitru Micu, Anca Balaci.

ÎNTÂLNIRE CU VIITORUL

Doă dintre pavilioanele situate în perimetrul Târgului internațional București au găzduit recent un eveniment de importanță majoră: Expoziția dedicată cercetării științifice din România. Numărul mare de exponate, caracterul lor spectaculos și diversitatea rezultatelor la care a ajuns cercetarea științifică depășesc cu mult puterea de anticipare a vizitatorului, iar în fața unora dintre soluțiile omologate logica bunului simț pare pur și simplu infirmă. Marea noutate a ansamblului reprezentate e dată de activităților reprezentate e dată de ansamblul domeniilor de investigare. Cine crede că o expoziție științifică înseamnă doar oameni în halate albe, înșiruiți de table, cifre și formule matematice afișate pe display-ul computerelor, că aceasta emană rigoare abstractă și rece, trăiește captiv într-o imensă prejudecată. Cercetarea științifică s-a „delimitat” de mult și foarte tranșant de orizontul ei pur teoretic părăsindu-și, grație unei mutații reprezentând un salt extraordinar, arhetipul. La începutul secolului al XIX-lea percepția asupra trăsăturilor definitorii ale omului de știință se constituia, în bună măsură, din aglomerarea unor detalii anecdotice: rafturi de eprubete, fișe de observație răspândite pretutindeni, creuzete, mojar și retorte, substanțe supuse proceselor de transformare, birou înșesat de cărți și manuscrise iar printre ele, într-o superbă detașare de semeni și de timp, cu părul răvășit, savantul consemnând conștiincios rezultatele analizei în timp ce-și fierbe ceasul în locul oului pentru micul dejun. Miză pusă corect pe valențele semantice ale cuvântului pasiune. Însă de la acea distrată uitare de sine a învățatului de acum două secole și până la cercetătorul zilelor noastre știința a parcurs drumul glorios al conștiinței de sine. Ea a suferit o profundă transformare, reintrând în sfera de preocupări a comunităților omenști, ca domeniu autonom al cercetării aplicate. Demonstrație

susținută cu prisos de elocvență în pavilioanele expoziției amintite, care a prilejuit constatarea că orice descoperire ridică vâlul de pe o parte a realității care nu a fost încă întrezărită și a avut, ca primă motivație, dorința arzătoare de a merge în întâmpinarea noului. Acesta a fost sentimentul dominant care i-a însoțit pe vizitatorii expoziției. Dezvoltarea exponențială a preocupărilor cercetătorilor a relevat, alături de „subiectele” clasice de investigare, prezențe insolite, dar numai aparent: linii automate de prelucrare a laptelui și fabricare a tuturor produselor derivate din acesta, vestimentație fashion și somptuoase blănuri sintetice, mai frumoase decât cele naturale. Investiția de inteligență depusă cu tenacitate în sute și mii de ore de laborator a avut drept consecință „inventarea” unor noi soiuri de legume și fructe, acclimatizarea faunei din alte părți la ecosistemele din țara noastră. Traseul parcurs de la experimental la produs finit a cuprins deopotrivă machete de vapoare și avioane, aparate sofisticate, cu destinație obscură pentru profani și obiecte (mostre, aparate, instalații) care obțin produse noi din deșeuri sau din banala apă de ploaie (utilizată masiv și în literatură!). Toate sunt cuceriri ale cercetării științifice puse generos la dispoziția societății.

Un gânditor spunea că nu trăim în mod real decât în momentele în care gândim. E cel dintâi privilegiu al oamenilor de știință, pe care ei l-au transformat într-o aventură a spiritului, în polul pozitiv al activității de cercetare. Studiind regulile cărora li se supun natura și rațiunea noastră, oamenii de știință au dobândit un simț în plus, simțul științific care, alături de simțul artistic, a dominat evoluția societății relevând, prin implicarea în concret și dorința de progres, prin cultivarea frumosului din noi, spiritul umanist al acestor semize ai vremurilor moderne.

TUR DE ORIZONT

Noica inedit
și alte doruri
împlinite în VIAȚA
ROMÂNEASCĂ

Ni se făcuse dor de VIAȚA ROMÂNEASCĂ, de numerele ei întârziate, de aerul ei specific, în care condeiele colaboratorilor se transfigurează. Doruri împlinite cu numărul 1 din 1993 al lunarului nostru tradițional, în fine apărut la acest început de toamnă, cu câteva binefăcătoare semnale că se poate scrie și azi, atât literatură, cât și gazetărie literară, în respectul uneltor proprii (redactor șef Cezar Baltag, redactor șef adjunct Ileana Mălăncioiu). Ne-au plăcut cu deosebire versurile lui Mircea Ciobanu – „Poeme fără stăpân”, fragmentele de proză ale lui Miron Kiropol – „Diotima”, succintul studiu al Monicăi Spiridon – „Eminescu: o anatomie a elocvenței”, consacrat (tocmail) gazetăriei poetului, cu disocierea între „ostentația ca instrument euristic” și „Jogosul apocaliptic”, precum și amplul comentariu critic al lui Gheorghe Griguroiu despre „Istoria literaturii române” a lui I. Negoieșcu în care frecventul nostru termen de referință polemic ne impresionează prin densitatea și finețea observațiilor. Evenimentul numărului întârziat din VIAȚA ROMÂNEASCĂ este însă publicarea, și ea după mai multe amănări involuntare, a textului inedit al lui Constantin Noica (sub îngrijirea lui Marin Iancu) cu titlul lung: „Modelul Cantemir în cultura noastră sau Memoriu către Cel de Sus asupra situației spiritului în cele trei țări românești”. Datând din perioada de lansare a „mini-revoluției culturale”, meditațiile celui trecut astăzi uneori printru „colaboraționism” vor surprinde pe mulți, de la primele rânduri: „Ne-am lăudat în toate felurile cu Dimitrie Cantemir, în anul comemorării lui, 1973; dar am uitat să spunem că el nu se lăudase prea mult. Cel puțin în două privințe el și-a certat neamul său moldovenesc, așadar ne-a certat pe noi toți, cei care ținem de «românie»: în privința limbii și în privința firii noastre” (sublinierile lui C.N., se înțelege). Cel mai interesant e însă un al treilea motiv de mustrare națională, care după Noica îl vizează și pe

Cantemir însuși. Este calitatea acestuia de **polihistor**, transmisă sub forma „enciclopedicului creator” unor mari oameni de cultură români. Fiindcă există o „contraparte condamnată a acestui model”, numită **lautarism** și tocmai de aceasta se ocupă Noica în textul abia acum dat la iveală „mai ales că în ultimul timp riscul s-a agravat în țară, prin redescoperirea, revalidarea eseului și eseismului”. Or, „nu poate face eseu decât o cultură adâncită, sau măcar un autor care a coborât în **Infernul culturii**”. Este doar una dintre temele dezvoltate de autor, în ordinea de idei a „posibilității românesc”, diferit de „realul de aici”.

STEAUA
imună
la eroziunea
anotimpurilor

Dacă lunarul VIAȚA ROMÂNEASCĂ este la numărul 1 în septembrie, STEAUA e într-o situație mai bună, fiindcă, iată, putem citi în aceste zile de toamnă numărul 3-4 din martie-aprilie și nu-i deloc exclus, e chiar probabil, că revista clujeană stă încă și mai bine, poate e chiar la zi, dacă alte numere mai recente nu vor fi ajuns la noi din cauza tehnicilor actuale de difuzare a presei culturale (inclusiv abonamentele și expedițiile pentru bibliotecile, ale căror viteze și siguranță sunt dinaintea introducerii diligențelor poștale).

Important e (în ordinea de idei a reînviării hazului de necaz pentru care plecăm în numărul trecut) că părem temeinic pregătiți să rezistăm oricărei agresiuni a haosului actual. Modul cum redactorul șef Aurel Rău și colaboratorii săi eminenți își compun publicația o fac imună la eroziunea anotimpurilor (STEAUA). Una dintre soluții – cea de suprațază – e un fel de anticofiliile gazetărească: articolele nu sunt organizate vizibil în rubrici, n-au supra ori subtitluri, nici casele sau subsoluri – nimic din ceea ce recuzită de serviciu care ar risca să introducă sub ochii cititorilor oarecari repere de timp. Nici măcar cronicile literare – nu-ți dai seama, la o primă și secundă privire, la ce cărți se referă și când au apărut acestea. Dar să ne întoarcem la prima pagină. Desen cu inorog – Aurel Rău, Patria și exilul – Georgeta Antonescu, Umanism și omenie – Cornel Căpușan, O valoare de tip occidental – Călin Manilici, De la umanism la iluminism – Acad. Ștefan Pascu, La Sibiu, cu traducătorul Adam J. Sorokin – conversație realizată de V. Mihai (liniutele și virgulele ne aparțin) sunt titlurile și semnăturile cu care navigăm până la pagina 14, fără ca nimic să ne fi semnalat că am parcurs vreo 2-3 rubrici. Nu e o neglijență, ci o subtilitate, mai mult: o strategie care te ferește de facila frunzărirea a paginilor, ca și de suficiența citirii în diagonală, obligându-te să te adănciești în lectură. Mai întâi sere la afa tema articolului, apoi subiectul lui. Căci și acesta e disimulat. Nu e servit din primele propoziții sau alineate. Te descoperi după ce ai ajuns departe în text și nu mai ai cale de întoarcere. Articolul introductiv al lui Aurel Rău, intitulat scurt și sinestezic **Desen cu inorog**, te poartă cu el 87 de rânduri, întinse în coloane late, în două alineate compacte, spre a descoperi abia în al treilea, la rândul 90, că va fi vorba de Nicolaus Olahus de la nașterea căruia s-au împlinit 500 de ani. **Întreg** acest ocol, pentru că din **Întreg** acest **captivant roman** istoric scris și **adună alături** și fenomenul Nicolaus Olahus. Am făcut unele sublinieri spre a releva modalitățile acestei nu doar **captații** a bunăvoinței cititorului, ci

capturării a atenției sale aflate neindoielnic în criză, în timp ce redactorii sunt în disperare de cauză. Anticofiliile gazetărească și scientism par să fie cei doi poli ai revistei literare transilvănene care, după ce consacră cinci articole comemorării lui Olahus, închină alte patru contribuții vieții și operei lui I. Negoieșcu: odată intrat într-un teritoriu, rămâi acolo mult timp.

Dar, ca să schimbăm tonul, cu titlu de curiozitate, din numărul citat din STEAUA (cu multe alte centre de interes, purtând semnăturile unor Dumitru Țepeneag, Dumitru Micu – în dialog cu Mircea Handoca, Constantin Culeșan, Ruxandra Cesereanu, Petru Poantă, Ioan Mușlea, Ovidiu Pecican și mulți alții), pentru unicitatea tipului de reacție la recenta decizie

noi, răspunsul se cuvine a fi dat de școală”. Dl. Manolescu îngustează astfel continuu sfera discuției, îi simplifică datele și singularizează remediile. Procedeeul, împrumutat din tacticile politicii, e simptomat pentru actuala vârstă a textelor fostului critic literar, victimă a unor fixații care-i deformează toate discursurile. Pentru edificare îi recomandăm ca bibliografie, dacă i-au scăpat până acum, semnalele noastre precedente, de la această rubrică, privind degradarea limbii române în pagina a treia a ROMÂNIEI LITERARE, din cauza introducerii noii propagande de partid în scrisul literar.

În virtutea replicii pe care o reproducem mai jos, de unde se vede încă o dată că unii cititori îl reduc pe Diacul Tomnatic și Alumn la unul singur dintre noi, vom semna, ca și în numărul precedent:

AIT DIAC

PRIMIM:
Stimate domnule
redactor șef
MARIN SORESCU

În numărul din 3-10 septembrie '93 al revistei *Literatorul*, printre tururile alumnice de orizont ale Diacului tomnatic, a apărut un pamflet pudrat cu metafore din insecticid dunărean și băzând de viespi și albine cu venin și miere blond-argintii pe care doar un condei le mai secretă în Balcania de azi a limbii române, intitulat „Hârția de prins muște” (de unde atâta hârție, nene Fănuș, în ziua de azi?) în care, dincolo de strivirea muștelor d-lui Dugneanu și a sării muștarului zuguralu *Adevărul*, este luat, fără de rost, în târbacă și recent înființatul sindicat al scriitorilor și redactorilor din presa culturală (din care, dulce ironie, fac parte și membrii redacției *Literatorului*). Nu discut aici chestiunea afirmațiilor personale ale d-lui Dugneanu – care nu se fac – nici prafitoria aceluiași infuriat pe sindicat diac (trece și peste răutatea gratuită că de o revistă ca *Universul cărții* nu are nimeni trebuință), vreau să fac doar o precizare: sindicalul al cărui președinte (provizoriu) a fost dl. Dugneanu nu este al d-lui Breban, ci al tuturor celor care s-au solidarizat în fața indiferenței finanțierilor guvernului în ceea ce privește supraviețuirea și susținerea culturii române. El și-a propus nu să lase urme la arat pe hârție, ci să impună respectarea unui statut de demnitate și trai decent pentru lucrătorii din presa culturală, adesea lăsați cu lunile – cum bine știți – fără salariu și neputând – prin suprimarea aparițiilor periodice – să-și exercite profesia. Sunt sigur că atât domnia voastră cât și diacul nostru sunteți de acord cu scopul principal al acestui sindicat, de a desființa absurdul decret ceaugăst 151 din 1975, valabil încă, privind autofinanțarea instituțiilor de cultură și de a susține Ministerul Culturii în promovarea unei legi de ocrotire reală a culturii naționale.

Jacques Bèllange, din ciclul
„Cele patru grădinișoare”

academică privind ortografia, reproducem începutul articolului „Resurecția literii Ă” de Virgil Mihaiu, care, el, ne introduce direct în subiect – și nu oricum: „După tratuzeci de ani de umilință, ortografia română își recăștigă dreptul la demnitate. După tratuzeci de ani (...) litera din inima limbii române a fost repusă în drepturi”.

Editorialele
cu fotografie
ale dlui Nicolae
Manolescu

Nu toate editorialele cu fotografie personală semnate de dl. Nicolae Manolescu în ROMÂNIA LITERARĂ sunt eminențe și pur politice. Unul a fost consacrat, la începutul stagiunii, teatrului, un altul e închinat, în numărul de săptămâna trecută (35 crt), limbii române. Acesta din urmă e un fel de prefață la studiul de mare interes al d-nei Tatiana Slama-Cazacu, tipărit pe două pagini la mijlocul revistei, sub titlul edificator „Trogloditizarea”. Directorul publicației detectează trei sau patru aspecte ale degradării limbii vorbite – mai puțin a celei scrise, după câte ne dăm seama: 1. pronunția; 2. ignorarea sensurilor cuvintelor; 3. dezacordurile gramaticale. Editorialistul e afectat numai de „vorbitorul de limbă română” – „de la parlamentar la omul de pe stradă”, incluzând și acuzând finalmente „televiziunea și radioul (care – n.n.) nu se mărginesc să manipuleze opinia (îndeosebi politică), dar periclitează limba națională. Ce este de făcut?” se întreabă același. Și răspunde el însuși: „Pentru generațiile

Alexandru CONDEESCU
vicepreședinte
al sindicatului scriitorilor
și redactorilor din presa
culturală

P.S. Admițând eroarea de manifestare a d-lui Dugneanu, recunoscută de el însuși prin retragerea din „funcția” de președinte al sindicatului, vreau să mai adaug că acest posibil început de dezbinare nu servește intereselor nici uneia dintre publicațiile noastre culturale, dimpotrivă. Cu aceeași veche stimă, același (di)A.C.

Literatorul

Săptămânal
de literatură și artă
editat de
MINISTERUL
CULTURII

Anul III, nr. 38 (107) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FANUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCURedacția:
Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
-secretar general de redacție
Radu Baișcu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
-redactori
Mihai D. Popescu
- ilustrația și machetareaAdresa redacției:
București, Piața Presei
Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10,
int. 2243, 2248,
cașuța poștală 33-20.Administrația:
Direcția Pentru Presă,
Publicitate și
Tipărituri, Piața
Presei Libere nr. 1,
sector 1, BucureștiAnunțăm cititorii
noștri că
abonamentele la
revista
"LITERATORUL" se
fac la oficiile poștale,
factorii poștali și
difuzorii voluntari din
întreprinderi și
instituțiiCititorii din
străinătate se pot
abona prin RODIPET
S.A. – PO BOX 33-57;
telex: 11995 sau
11034;
telex: (40)-0-185673
București – Piața
Presei Libere nr. 1,
RomâniaPublicația este înscrisă
în Catalogul de presă
Rodipet la poziția
2046.
ISSN 1120-5583Tehnoredactare
computerizatăJORDAN
TOBDFWTiparul executat la
PROGRESUL ROMÂNESC SA
BucureștiBibliografia
LITERATORUL

- Tudor Negoită, *Zodia riscului și a dragostei*. Proză, Editura „Paco”, București, 1993, 232 pag. 575,1ei.
- Mitu Grosu, *La littérature roumaine au Moyen-Age*, Jerusalem, 1993, 109 pag.
- Al. Piru, *Eminescu azi*, Editura „Mondero”, București, 1993, 254 pag., 600 lei.
- Barbu Delavrancea, *Cestiunea națională*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993, 201 p., 389 lei.
- Zaharia Romulus – *Casa cu ochii scoși*, Editura „Dacia”, Cluj, 1993, vol. 1, 272 p., 690 lei.
- Leo Butnaru, *Iluza necesară*, Editura „Prințesa”, Iași, 1993.
- x x x – *Dreptul la memorie*, Editura „Dacia”, Cluj, 1993 – în lectura lui Iordan Chimet, vol. IV, Certitudinile, îndoiele, confruntări, 560 p.
- Sorin Paliga, *Serbaroa*, Poesis 1, Editura „Ecce homo”, București, 1993, 104 pag., 200 lei.

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Meseriașul român

Ce legătură este între cronica literară și meseriașul român? Evident, nici una. Dar, veți vedea de îndată, poate fi o legătură între cronicarul literar și acest personaj (meseriașul) deseori idolizat de literatură. Eu, oricum, am cunoscut în ultima vreme mai bine decât oricând această categorie socio-profesională care, după ce timp de 50 de ani a trăit în mari unități cooperativе, și-a regăsit după 1989 spiritul de inițiativă și obiceiurile tradiționale. Adaptate, se înțelege, legilor economiei de piață în faza de tranziție. Mi-am dat seama, repet, de toate acestea atunci când, voind să fac unele reparații la casa părintească situată într-o mică localitate din Prahova, m-am adresat unor meșteri recomandați de un prieten. Meșterii, oameni în vârstă, zic de la început că n-au timp, sunt deja angajați în alte lucrări, trebuia să-i caut cu un an înainte... Se lasă rugați și, în cele din urmă, îmi dau o speranță. Speranța este condiționată însă de *toceală*. Operație esențială, îmi dau seama, în astfel de situații. Dar ca să te *tocești*, trebuie ca meșterul să vină la fața locului și să vadă despre ce este vorba. Stabilesc ziua și ora și, când vine sorocul, încep să aștept. Aștept însă degeaba pentru că meșterul local nu se găndește să se țină de cuvânt. El are fân de cosit și prosoapea făcută mie nu are nici o însemnătate în fața acestui imperativ agricol. Am uitat să spun că zidarii (câci zidarii sunt meșterii mei) n-au părăsit îndeletnicirile lor țărănești și, când este vorba de avutur lor, zidarii lasă mistria și apucă fără ezitare coasa sau sapa. Ceea ce, să

pătit – în ziua și la ora convenită mă duc și-i iau de acasă dis de dimineață. În fine, meșterii vin la fața locului, se uită, măsoară, cercetează cărămida, nisipul, pietrișul, apoi dau tăgăduiri din cap. Nu sunt bune, nu sunt în cantitate suficientă, în consecință nu este cazul să se apuce de lucru. Eu, speriat că vara trece și casa rămâne nereparată, primesc toate observațiile critice și promit o repede îmbunătățire a calității nisipului, pietrișului... În fine, ajungem la toceală. Zidarii mei îmi cer pentru patru pereți salariul meu pe zece luni. „Asta-i prețul, explică ei, nu noi l-am făcut. Vă place, bine; nu vă place, nu-i cu supărare...” Eu, încolțit de timp, propun o sumă mai mică, meșterii o resping, apoi mai lasă ceva din suma inițială, în fine, ajungem la o înțelegere. Înțelegerea este, din punct de vedere financiar, o catastrofă pentru mine, dar n-am ce face... Accept, apoi bem, cum se zice, aldămașul, dau o arumă și stabilim ferm condițiile de lucru: trei salahori, mic dejun la ora 9, o litră de tuiică de om la masa de prânz și una seara etc. Zis și făcut, angajez o femeie pentru a pregăti masa și aștept ziua de luni pentru a vedea pe meseriașii mei la lucru... Vine ziua de luni și, la șapte dimineață, sunt în picioare. Zidarii n-au apărut încă dar, bazat pe cuvântul lor ferm, nu-mi fac mari griji. Bucătăreasa a pus mâncarea la foc, ziua se anunță a fi bună, marea aventură poate începe. Se face însă nouă și meșterii nu se zăresc și nu vor fi zăriți deloc toată ziua. Aflu, ulterior, că oamenii mei au plecat dis de dimineață... la coasă. Tot la coasă. Indignat și disperat, îi

principiu, dar – zice acest nou meșter Manole – trebuie să vadă la fața locului... Eu, când aud de fața locului, încep să fac alergie, dar n-am înțeles... Nea Marin, căci așa îl cheamă pe noul meșter, pare un om hotărât, el – mă asigură – nu umblă cu promisiuni, ce zice așa face, cuvântul lui este cuvânt... Într-adevăr, în ziua hotărâtă mă duc și-l iau din satul în care locuiește, discutăm pe drum de una, alta, Nea Marin are idei politice ferme, trage în ciocoi cât poate, îmi povestește viața lui plină de peripeții... În fine, ajungem la fața locului (noul meu coșmar). La fața locului, Nea Marin privește, măsoară, ia în mână nisipul, pietrișul îmbunătățit, se uită la scânduri și la urmă, clatină din cap... Nu-i bine, nu-i îndeajuns, n-are rost să începă, nisipul este prea fin, pietrișul prea mare, scândura este prea subțire, unde-i roaba, unde sunt *dulapii*, ce face el fără *dulapi*?!... Este limpede, lui Nea Marin, meșter – după cum mă asigură el – de înaltă calificare profesională, nimic nu-i place. Toată strădania mea de până acum a fost, deci, inutilă. Trebuie să schimb calitatea nisipului, să cumpăr alt pietriș (*crystal*, domle profesor, *crystal să fie!*...), să cumpăr altă scândură pentru cofrag și, mai ales, *dulapi*, să nu care cumva să uit de *dulapi*... După care, nea Marin, sceptic și grăbit, se urcă în mașină iar eu, șofer obedient, resemnat, îl duc acasă la distanța de 100 km. La urmă, când să coboară, îmi mai amintește o dată despre *dulapi* și-mi promite că, așa, prin toamnă, mai vedem noi...

Eu rămân întristat la aceste vorbe și, complet pierdut pentru cauza construcției, nu mai zic nimic. Seara, fostul meu coleg mă sună pentru a se interesa de mersul lucrurilor. Îl pun în temă și-l anunț că abandonez ideea... Aștept să crească o nouă generație de meseriași, îi spun eu cu o ironie străpezită. Amicul meu, om de acțiune, nu vrea însă să audă de așa ceva și pune resemnarea pe seama profesiunii mele literare. „Voi, scriitorii, trăiți cu fantasmе – mă ia el ușor peste picior – aveți o imagine complet falsă despre

Mihai DRĂGĂNESCU

Netimp și eternitate (II)

Dacă facem o deosebire între cosmosul profund și cosmosul exterior pe care îl întrușchipează universul, atunci ceea ce numeam sentiment cosmic poate fi denumit sentimentul eternității.

Universul a fost imaginat ca infinit în timp, ceea ce ar însemna să fi durat dintotdeauna și să dureze pentru totdeauna, dar acest lucru nu înseamnă a avea eternitate. Un asemenea timp nu ar fi plin de sens, de viață, ci uscat, împietrit în propria lui curgere. De altfel, infinitatea timpului și a spațiului unui cosmos extern nu oferă decât unul din modelele posibile de univers, poate cel mai puțin plauzibil astăzi. Timpul, sub o anumită dimensiune scapă științei, spațiul sub o anumită dimensiune scapă științei, sub spațiu și sub timp intrăm în domeniul cosmosului profund, al ortodoxiei, al eternității.

Este poate curios timpul care venind de la minus infinit și ducându-se la plus infinit să nu mai poarte în el eternitatea! El rămâne numai o imagine de timp etern, un concept matematic, care extrapolează timpul real, singurul plin de conținut netimpului. Timpul este timp real numai cât provine din netimpul cu cronos și este prezentă o ființă care să-i confere durată, nu neapărat să-l măsoare. Durată, oricât de

subiectivă.

Timpul fără eternitate nu poate fi, iar în însuși nu poate fi etern.

Omul conștient de eternitate, plin de sentimentul eternității, își poate împlini înțelepciunea și să nu se teamă, iar atunci el există. Omul poate într-adevăr exista, dar, în general, el mai mult este decât există. De la este la există el are de trecut pădurile din basme, devenite ale științei, ale filosofiei și ale interiorului minții sale, unde poate întâlni netimpul și eternitatea. Dar toate acestea, înainte de a se contopi el însuși în eternitate.

Netimpul și eternitatea nu sunt obiecte ale științei, deși fac parte din realitate și din mintea umană. De aceea principiile incompleteții matematicii și logicii, dovedite în acest secol, se extind într-un principiu general al incompleteții, al insuficienței științei contemporane în care predomină structurile. Nu numai faptul că știința contemporană nu este completă, dar nici nu poate fi, în principiu, completă. Ceva îi lipsește, iar acest ceva provine din eternitatea ortodoxiei și al nespăului și netimpului ei. Se pare, atunci, că se va naște și o anumită atracție între știință și eternitate. Poezia, arta și literatura ar putea fi liniile de câmp ale acestei atracții.

totul că amicul ploieștean mă anunță că luni de dimineață meșterul zidar este gata de lucru. La această veste scepticismul meu se destramă și promit că, *neabătut*, voi fi la fața locului. Sunt și, culmea, apare – punctual – și Nea Marin, marele zidar. „Eh, spune el, vesel, gata nisipul, gata pietrișul, ați făcut rost de dulapi? Și fără să aștepte răspunsul se duce și cercetează nisipul, pietrișul, maldărul de scânduri... Da, admite el, da, totul este în regulă. Iată și *dulapii*. Buuni de tot, foarte buuni... Ați văzut, de profesor, că se poate?... La treabă, băieți”, lansează el comanda spre cei cinci salahori care așteptau cu lopețile în mână... „Îi dăm drumul!”

Trebuie să precizez că, în acest timp, n-am schițat nici un gest și n-am scos nici o vorbă. Așteptam cu frica în sân rezultatul noii experimențe a materialelor. Nu schimbasesem, în fapt, nici un grăunte de nisip, pietrișul era același, scândurile tot străbme și tot subțiri. Cât despre *dulapi*, trebuie să mărturisesc că, renunțând la ideea de construcție, renunșam și la ideea de *dulapi*... Prin ce miracol nu știu, Nea Marin, total sceptic cu zece zile în urmă, este acum mulțumit de calitatea nisipului, pietrișului... Conchide că totul este în regulă. „La treabă, băieți”, mai strigă el triumfător și aspru... „Să nu pierdem timpul...”

După cinci zile, Nea Marin lasă totul baltă și dispăre. Are ceva de terminat în altă parte și, în consecință, abandonează fără alte explicații, lucrarea mea... Încercarea de a-l convinge să rămână pe loc și să ducă proiectul până la capăt nu are succes. Nea Marin pleacă într-o direcție necunoscută și nu revine decât peste două săptămâni... Este

vesel, pus pe fapte mari, mai cercetează o dată calitatea nisipului, a *dulapilor* și dă din nou comanda: „La treabă, băieți!, că n-avem timp de pierdut...”

Nu povestesc mai departe experiența mea de constructor din această vară agitată... Vreau doar să fac unele considerații despre psihologia meșteșugarului român, azi, când toate se mișcă și obiceiurile se adaptează... Înainte de orice, el vrea să câștige mult și repede. Când aude ce salariu primesc ca profesor universitar, Nea Marin se uită cu milă la mine. „Nu se poate, domle profesor, până dacă este așa eu unul n-aș sta nici o zi, dacă aș fi în locul Dvs... Păi, eu, simplu meseriaș (aici Nea Marin, marele zidar, introduce o nunață de modestie prefăcută!), câștig de zece ori mai mult decât Dvs. pe lună. Cum vine asta?”

Nea Marin nu mai așteaptă răspunsul meu și ia din nou comanda: „Dați-i zor, băieți, dați-i zor că timpul ne prinde din urmă...” Eu mă retrag pe prispa casei și mă uit la cănele Florică, refăcut după bătațiile lui ritualice. Are chef de joacă și-mi întinde tacticos o labă... După o vreme, Nea Marin urcat pe zid, lasă mistria jos și strigă spre mine: „Motorină, domle profesor, ne trebuie motorină. Nu mai avem combustibil... Gata, băieți, coborâți, reîncărcăm motoarele...” Familiarizat cu noul limbaj masonic, înțeleg despre ce este vorba și, docil, las pe Florică și amân pentru altă dată încercarea de a descifra psihologia meseriașului român... Receptez strigătul de luptă al lui Nea Marin și mă duc în grabă după motorină. Care, în partea locului, este de culoare galbuie, are treizeci de grade și gust bun de prună...

Abraham Bosse, Toamna

recunoaștem, nu-i rău deloc. Rău este doar faptul că meseriașul nu se țină de cuvânt. El promite și uită repede.

După un prim eșec, trec peste iritația mea și reiau de la capăt discuția cu meșterii locali. Ei acceptă dialogul, fără a se simți stingheriți, ca să zic așa, de neloyalitatea lor. Discutam din nou și ajungem, iarăși, la toceală. Fixăm altă zi, altă oră și

abandonez... N-am cum să lupt cu instinctul agricol al meșteșugarului român și cu lipsa lui de cuvânt aproape patologică.

Mă adresez, atunci, unui fost coleg de liceu care conduce o societate de construcție într-un oraș apropiat. Fostul coleg, om cumsecade, înțelege suficientă mea și-mi recomandă pe cel mai bun zidar al său. Mi-l prezintă, îi spun despre ce este vorba, el acceptă în

meseriașul român. Ai să vezi... Discuția se termină în acest chip indecis și în zilele ce urmează încerc să mă eliberez completamente de obsesia mea de constructor. Gata, îmi zic, rămână totul cum este, n-am noroc cu meseriașul român... Să construiesc alții, eu voi citi în continuare în cărți despre meșterul Manole și ucenicii săi moderni... Nu apuc însă să mă resemnez cu

VIAȚA CĂRȚILOR

Mituri rescrise

Vladimir Colin
PENTAGRAMA
Editura
„Nemira“
București, 1993

„Pentagrama”, termen de magie, desemnează o configurație cu puteri talismanice, presupusă, după informațiile aduse de demnologie, a „prinde”, a captura Diavolul, spiritul răului, deci. Figurând ca titlu al cărții lui Vladimir Colin recent reeditate, vocabula furnizează dacă nu propriu-zis o „cheie” a tălcului textului, în orice caz o informație relevantă despre domeniul semantic în care se plasează. Deși e vorba de o reeditare, acest al doilea volum al unei virtuale serii de „Opere complete” ale unui scriitor deosebit de interesant – încă un proiect demn de toată lauda al activei edituri Nemira! – va fi, pentru mulți, o lectură în premieră (prima ediție datează din 1967) și, nu ne îndoim, o agreabilă surpriză.

Ilustrând, cu originalitate și incontestabilă înzestrare, prin scrierile lui, mai multe „compartimente” ale fantasticului și fabulosului, de la basmul propriu-zis – basm modern și artist, delectabil pentru toate vârstele, precum piesele din *Basmele omului* (1958) – sau legenda și mitologia apocrifă – *Legendele țării lui Vam* (1961) – și până la *science fiction* – propriu-zis, și păstrând în toate cazurile o inconfundabilă unitate de viziune, autorul și-a instalat narațiunea, în cazul *Pentagramei*, pe un tărâm cumva intermediar, printr-o formulă relativ puțin practică (la noi) în proză (dar, într-o oarecare măsură, mai frecventă în teatru modern, la noi și aiurea, prin Beckett, Ionescu, Sorescu...). Am putea spune că este vorba, într-un fel, de un basm filozofic, fără conotații istorice precise (cu referire la iluminismul francez, Voltaire etc.) atașate de regulă termenului. Sau, mai degrabă, de un mit modern, de rescrierea unui mit sau de o sinteză originală de elemente mitice preexistente, operată cu mijloacele prozei – ca realizare concretă – realiste și investită cu miză morală și filozofică. Tema ar fi, în esență, extrasă din miturile faustice, luciferice și prometeice: revolta față de divinitate (sau, mă rog, dacă preferați, față de necesitate), răsturnarea – dilematică, iscând dramatică trudă sufletească – a bipolarității bine-rău. Cititorul e confruntat cu transpunerea în entitățile și logica mitului (sau cu *recunoașterea* în ele) a unor categorii ale gândirii științifice, filozofice și morale moderne. Contradicția și complementaritatea entropie-negentropie, ca principal motor al Universului, și, prin investirea ei cu încălcarea morală, reversibilitatea dualității divin-diabolic (una din „temele” cele mai generoase din istoria literaturilor, care a alimentat opere de răsunet și valoare diferite, de la coplesitorul *Faust* și până la modestele piese în versuri ale lui Victor Eftimiu, sau, pe alte coordonate, romane de Dostoievski, Săbato, Bălăieț, Breban...) e transpusă liber în mod convingător, printr-un procedeu al pseudo-localizării propriu, după cum arătam, mai ales teatrului modern.

Referirea la mitologia preexistentă vizează, de fapt, nici mai mult nici mai puțin decât mitul

biblic, *Cartea Facerii*, fiind ușor recunoscutibile trimiterile la Dumnezeeu–Tatăl, Adam și Eva, Cain (identificabil în persoana naratorului) și Abel, ș.a.m.d.

Și totuși, referirea la mit e operată cu o „defazare” calculată, păstrată într-un indefinit și o imprecizie voite, care evită eșuarea într-o ternă rescriere profană a unui text cu o atât de coplesitoare încălcătură, izbutind să extragă, din chiar acea încălcătură originară, un mănunchi de sensuri coerent (esut, prilej de meditație suscitată cu mijloacele specifice artei, iar nu ale discursului doctrinar. Simplificând, am putea spune că autorul e tributarea mitului Genezei în interpretarea lui bogomilică (Cain, fiu adulterin al lui Satan etc.), dar simplificarea ar fi păgubitoare pentru adevărata receptare a cărții. Întreprinderea rescrierii unui mit cu unelte moderne și cu ambiția de a arunca o lumină inedită asupra unor sensuri consacrate e, întotdeauna, o aventură extrem de delicată, riscantă, rareori victorioasă. *Pentagrama* e un exemplu de izbândă în materie, prin optima dimensionare a mizei și desăvârșita strunire a mijloacelor. Ceea ce la alt autor, mai puțin înzestrat, ar fi putut părea pretentios, suficient, fals important și dilematic, la Vladimir Colin, prin perfecta stăpânire a echilibrului stilistic, narativ și ideatic, e mai mult decât acceptabil: captivant și tulburător.

Nicolae BĂRNA

Singurătatea poetului

Ioanid Romanescu
URANIA
Editura
„Prințesa”
Iași, 1992

Ioanid Romanescu este prezent în poezia românească de douăzeci și șapte de ani, măsurăți de la publicarea primului său volum, *Singurătatea în doi*, în 1966. Cea mai recentă carte a sa închide cifra în anul 1993, dar e de crezut (și de sperat) că nu epuizează resursele din care s-au alimentat cele apărute până acum. O dată cu apariția volumului *Urania*, identitatea lirică a autorului, îndelung și laborios construită cu fiecare propunere editorială, nu cunoaște modificări majore. Poetul rămâne vocea care exprimă stări existențiale grave și cu un accentuat grad de persistență, a căror motivație se păstrează însă de cele mai multe ori ascunsă. Singurătatea e și acum, ca și în primul volum, modul existențial fundamental al poetului: *Mereu singur/ fără gesturi în plus/ fără sură de complezență/ gata să-ntâmpine deopotrivă/ ceea ce se repeta/ și ceea ce neprevăzut urmează...* Determinările, de care poeziile lui Ioanid Romanescu vorbește adesea fără a le incrimina vreedată cu agresivitate, sunt deopotrivă metafizice și sociale. Un Dumnezeeu care pare a se cam fi lepădat de omeneie lasă drum deschis păcatului care poate trece ușor drept virtute. Fățărnicia, trădarea contra cost, coborârea miturilor în forme degenerescente devin efecte dramatice ale unei „libertăți fără Dumnezeeu” în care „mai trist și mai umilitor decât arpele sună arginții.”

În asemenea circumstanțe, poetului nu-i rămâne decât refugium interiori, într-o Arcadie proprie, și contabilizarea dezamăgirilor. Ambele ca ipostazieri ale

singurătății care se manifestă de cele mai multe ori cu demnitate și chiar cu orgoliu, aproape niciodată cu izbucniri sau vehemențe culpabilizatoare. O filozofie a singurătății există totuși și poetul o expune adesea într-un limbaj a căruia retorică determină reflecții amare: *Vor fi rămas cuvinte ce nu-și pierduseră sensul?/ totuna e să fi nebun sau înșel.*

Alteori, postura și accentele lirice sunt acelea ale glosei eminesciene, ca în această inspirată strofă detașată dintr-o poezie fără titlu: Astfel, indiferent, să nu dai de-nțele/ că pentru mult mai mult în lume ești ales/ și că prin trista parte voindeu- se totală/ blestemul tău e chiar a zeilor povară. Doar sugerată aici, exprimată explicit în alte locuri (deloc comune) ale volumului, creația, ca ipostază a însingurării lucide, rămâne pentru poet o soluție de existență salvatoare. Ceea ce nu înseamnă că antenele sale receptoare încețază să mă fie sensibile la vuetile sociale.

Fără îndoială, Ioanid Romanescu este un romantic, dar nu unul depășit de vremurile în care trăiesc el și poezia pe care o scrie.

Andrei GRIGOR

Jacques BÉLLANGE, din ciclul
„Cele patru grădinărese”

Itinerare muzicale

Iosif Sava
ITINERARE
MUZICALE
Editura
„Libra”
București, 1993

Domnul Iosif Sava a tot fost acuzat că „vorbește mult”, că „e plictos” etc. Oricum, ceea ce face domnia sa este mult dar nu „prea mult”. A scris peste 30 de cărți, face emisiuni radio sau TV care durează ore întregi, și este totuși (atât cât poate înseamna asta) despre muzică (și nu numai), este activ până la acaparator în dialogurile sale cu invitații... În plus, știe să fie concis atunci când trebuie. Și nu se pare că unul din aceste momente îl reprezintă *Itinerare muzicale*, o carte care immortalizează „la zi” peregrinările pe care le-a făcut în jurul portativului „Innegrit” de geniu marilor muzicieni ai lumii. Într-un

ritm care concurează Orient-Express-ul, cu amănunte la fel de neimportant, „ca sarea în bucate”, documentat cât o întreagă instituție – acesta este stilul cu care Iosif Sava ne propune o călătorie muzicală mondială. Berlin, Praga, vechea Grecia, Viena, Salzburg... și mereu înapoi în România, în Bucureștiul în care, spune autorul, *va trebui să găsească birouri dominate de ură, de inerții, de stupide lupte politice, să stau la cozi, să rezist teroriștilor, care prin scrisori și cele mai dubioase acțiuni vor să mă deturneze de la activitățile mele curente, să cedeze la tot felul de presiuni.*

În carte, poate mai bine decât altundeva, îl vedem alături de muzică, de muzicienii lumii și, desigur, ai țării. Îl surprindem mereu încercând să ne vâre cu îndărijire în suflet nune, chipuri, realități de care, poate, am fi, alfel, cel puțin în parte, lipsiți. Iar cine ar putea crede că Iosif Sava are „verde” pe oriunde îl poartă destinul, ar trebui să apleze la câteva transfuzii cu pesimism. O mică dovadă? *Seara mă duc la Televiziune în dorința de a integra două minute de reportaj din turneul Filarmonicii. Reușesc cu greu. Responsabilul ediției nu-mi permite să apar „direct” pe post și trebuie să imprim un text. Tac și nu-i răspund, căci am impresia că nu-i pot trezi nici un fel de reacție și nu vreau să cer aprobarea la etajul XI, deși mă simt profund jignit.*

Un alt „etaj XI” decât cel de azi, desigur, dar... Balcanismul nostru are uneori alte „priorități” decât cultura, iar când aceasta este „în emisie” se găsească glasuri care, vorba domnului Sava, „să deturneze” momentul finalității atâtea de necesare. Dar dacă am fi la fel de încrezători ca „drumețul” *Itinerarelor muzicale?*

Dragoș TUDOR

Spre „darul luminii”

Vitalie Ciobanu
SCHIMBAREA
DIN STRAJĂ
Editura
„Hyperion”
Chișinău, 1991

Într-o colecție „Debut”, Vitalie Ciobanu (n. 1964) publică un roman de factură complexă, îmbinând povestirea istorică cu eseuistica pe teme etice, apelând la tehnici narative felurite, de la discursul epic tradițional, la postmodernismul optzeciștilor...

Scrierea este stufoasă, cu ramificații multiple, cu planuri felurite de desfășurare, povestea, în sine, fiind însă destul de simplă. Este istoria unei schimbări, a transformării căpitanului Toma Albuțel (ne aflăm în plin veac XVIII), din slujitor devotat al domnitorului Ghica, în apărător al celor obișnuiți, al răzeșilor din Măgura Branului, pe care în finalul romanului îl conduce chiar într-o revoltă. Totul într-o permanentă căutare de identitate a personajului central.

Structura narațiunii este aceea a unei căi inițiatice, Albuțel parcurgând felurite „trepte” până la transformarea sa. De altfel, „schimbarea din strajă” din titlu

evocă aceste transformări în raporturile lui Albuțel cu lumea. El trece prin încercări succesive până se limpezeste, se luminează. Cum îi spune, de altfel, și părintele Vladimir (memorabilă figura acestui personaj): „Ai trecut pe lângă primejdiile de moarte, dar soarta ți-a deschis mereu o porțiță de scăpare, iertându-te pentru credința ta dusă până la uitare de sine. Credința aceasta te-a mântuit.”

Interesează mai puțin materialul epic brut al narațiunii, cât mai mult felul de a scrie al romancierului care, de ce să-n-o recunoșc, dă dovadă de mare temeritate, aventurându-se pe tărâmul romanului de evocare istorică. Temeritate pândită mereu de riscul eșecului în artificios sau în pasiivă.

Vitalie Ciobanu, presimțind acest risc, încearcă să-l evite, construindu-și romanul dintr-un unghi... cinematografic. Tehnica sa amintește de filmele mute: pe ecran se perindă personaje și acțiuni din secolul XVIII, dar inserțiile sunt în limbajul veacului nostru. Astfel vorbesc, se exprimă și eroii lui Vitalie Ciobanu, neexistând nici o diferențiere stilistică între spusele lor și rostirea autorului.

Mai evidentă este această suprapunere stilistică în capitolul XII (sau „Popas între două capitele”), în care prozatorul se află față în față cu personajele sale, acestea dând semne evidente de independență (ca în oricare veritabil text... textualist) față de autor. Să-l ascultăm (citim) tot pe Toma Albuțel: „Nu am ales eu să mă situez în centrul narațiunii. Mă simt teribil de incomod să focalizez de-a lungul unor capite întinse atenția colectivă. Față de postura aceasta...” etc. etc.

Nu cred că aceasta este cea mai bună soluție pentru o scriere de factură istorică. De altfel, însuși autorul, din nevoia de a da autenticitate paginii, introduce în text cuvinte vechi, al căror efect ar putea fi notabil. Spulberă însă acest dram de duh al vremii de demult prin notele explicative de subsol, coborând astfel textul la o simplă transcriere de termeni din dicționare de arhaisme sau de instituții feudale.

Călătoria inițiativă a lui Albuțel se desfășoară nu numai pe poteci sufletești, ci și într-un decor fastuos, cu păduri întinsecate, pe cărări clefând sub copitele cailor, sub puțin cernând mântii de tulburare peste cugete.

De altfel, însăși această colindare, transformatoare, a lui Albuțel sfârșește când eroul iese la lumină, la liziera pădurii tenebroase, moment când primește „darul luminii”, cum frumos notează prozatorul. Acest „dar al luminii” înseamnă, de fapt, descoperirea libertății interioare, eliberarea din chingile supușeniei față de domnitor și apropierea sa de suferințele răzeșilor obișnuiți.

Numeroase sunt în romanul lui Vitalie Ciobanu meditațiile privind rostul omului, devotamentul, puterea, sentimentul datoriei, legile morale, adevăr, dreptate etc. Ele conferă scrierii un ton eseuistic, cam obositor uneori, atunci când discursul își pierde din suflet firesc, căpătând ușoare tinte didactice, dacă nu chiar terne (cum este, de pildă, o lungă notă de subsol despre trădare și trădători).

La debutul său, Vitalie Ciobanu se anunță ca un bun povestitor, atent observator și înțelegător al naturii umane, prozator de virtuală largă deschidere epică, dar încă necunoscutându-și și nestăpânindu-și mijloacele de exprimare scriitoricească.

El se află pe drumul spre „darul luminii”.

Ioan LĂCUSTĂ

STAREA LITERATURII

Bătrânețile unui băiat cuminte

În habitacul său – un polaroid cu prieteni, cu lumină, cu poeme agățate pe pereți, șterse de praf în fiecare dimineață, cu vechi mașini de scris, cu nenumărate casete audio și video – Traian T. Coșovei are câte un schimb pentru orice cuvânt al limbii române.

El mai este și un adevărat dandy, ce pleacă la serviciu numai cu taxiul și poartă cravate numai din mătase. Pentru cine nu-l înțelege, sau nu vrea să..., el este extrem de obositor și cu un deosebit de acid simț al umorului. Pentru cine-l înțelege el este: a noapte învinsă, un continuu răzbel al clipei, o siluetă a poeziei.

Traiane, cum se pronunță Traian T. Coșovei?

Se pronunță cu durerea pierderii tatălui meu, cel ce a însemnat pentru mine și îndreptățirea de a purta inițiala *tatălui* și „povara” de a-i purta numele cunoscut, contestat și recunoscut. Uneori am fost acuzat pentru acest nume. Mi s-a sugerat alegerea unui pseudonim. Eu sunt mândru de numele ăsta, deși pe când aveam vreo zece ani, părinții mei s-au separat și am crescut singur numai cu mama mea. Nu mi-am permis niciodată să reproșez ceva, cu toate că nu mă pot stăpâni să nu-mi aduc aminte cum, copil fiind, și extrem de bătuș și recalcitrant, după ce îmi cam terorizasesem cartierul, am trăit următoarea scenă care mi-a marcat viața: după o partidă de fotbal pe maidanul unde se lăfăie azi Inter-

continentalul și Teatrul Național (erau un circ acolo și niște gropi de var și patinoarul „Ion Vidu” – îți amintești?) l-am înghesuit pe unul lângă unul burlan și pe când eram gata să-l lovesc, ăla îmi zice: „...tu vorbești, bă, care n-ai tată!” Cam așa a început „istoria” copilăriei mele...

Ce meserie crezi că ai?
Nu știu să fac nimic altceva decât să scriu. Oricum, mai am de învățat! Țin minte că, pe vremea lui Ceaușescu, am „prins” o plecare în Austria, la Salzburg, și m-am rătăcit pe perioanele gării, într-un sector care aparținea fostei R.F.G. Când le-am povestit amicilor, unii m-au întrebat de ce n-am „rămas”... Păi, ce să fac? Să scriu în „austriacă”? Mie nu mi-a trecut niciodată prin cap ideea de a pleca din țară... Și, ca să fiu sincer, un m-am simțit nici

persecutat, nici cenzurat, nici filat... Eu mi-am scris cărțile și ele mi-au fost publicate „aproape” cum le-am scris eu... Eu n-am făcut din poezie denunț social: am scris despre ce m-a durut pe mine: visele mele, îndoielile mele, singurătățile mele... Acum e ușor să faci pe nebulul! Eu n-am fost nici din nomenclatură, da' nici n-am stat cu duba la ușă ca alți colegi, așa că nu pot face pe viteazul!

Cum îți privești trecutul: cu mânie sau cu interes?

Cu lupa! Trecutul meu a fost mai degrabă mediocru... Am trăit adolescența între sărăcie și credința mamei mele în Dumnezeu! Era singura speranță... Singura alternativă... Aveam, slavă Domnului, cărți... Țin minte că mama mă lăsa să chiulesc de la școală ca să-mi citească romane...

nu erau cele mai „reușite”: „La răscruce de vânturi”, „Marile speranțe”, „Contele de Monte-Cristo” – erau lecturi (mi-am dat seama mult mai târziu) resentimentar-revanșarde; istorii de-astea în care oamenii își fac singuri dreptate... istorii de singuratici... Aha, să nu uit, ăla de pe insulă... cum îi zice... ăla care e cea mai mare diversivna a „colonialismului” englez: Robinson Crusoe... Erau lecturi de copil pe care le ascultam fascinat.

Cum îți privești viitorul?

Nu după horoscop, ci după încredințarea că pentru fiecare din colegii mei de generație există un – virtual – destin. Eu nu sunt așa de sigur că tot ceea ce am făcut până acum îmi creează o legitimitate. Nichita Stănescu avea o vorbă: „Un om mare e un om despre care un om mare a zis că e mare”. Eu am niște îndoieli...

Ce-i pentru tine poezia?

O stare de spirit... o tentație de a comunica, o emoție...

Mie nu-mi plac definițiile. Eu sunt un „agresiv” și spun că după noi nu se mai poate scrie ca înainte; mă refer la generația '80 și la poezii *nouăzeciști*. Eu nu sunt deloc modest în materie de poezie și de gazetărie. Modestia e pentru modești! Să-și bea paharul modestiei până la fund!

Dar prietenia?

Aici sunt vulnerabil pentru că am crezut întotdeauna în prietenie. Am un cult al prieteniei... vremurile m-au făcut să fiu mai prudent... Auzi, mie mi-e milă... pe la mine prin casă au trecut oameni care și acum pot să schimbe guverne... mie mi-e milă că ei nu au (sau nu au avut) alt ideal. Îi mai văd de pe marginea străzii în limuzine luxoase și rapide înfulecând autostrada ca să ajungă la... nu, uite, chestia asta o lăsam pe mai târziu. Și decât mai târziu, mai bine niciodată!

Cum scrii? Pe ce? Unde? Când?

Îmi place întrebarea... numai să nu se refere la poezie. Pentru că nu prea am mai scris poezie... Ei, din „meșesug” se poate, dar nu am mai trăit nimic care să mă facă să scriu un vers. Eu am scris când am avut ceva de „suferit”, când am fost foarte singur... era o formă de a mă apăra... Dar pot să-ți spun cu siguranță care e ultima mea poezie: „Goana după aur”. Mi s-a mai întâmplat să cred că, dacă scrii ceva, poți să-ți schimbi viața... M-am înșelat... Uite, toți vorbesc ca Petrace Lupu... sunt dolidora de teorie, plensed de „didactică” poetică... eu sunt de modă veche: poate de aia, ultima (sper) mea carte se numește „Bătrânețile unui băiat cuminte”. Uite ce e Niki, eu sunt lămurit de impactul poeziei asupra cititorilor anului '93.

Stăteam cu Mircea Nedelciu într-un hotel din Chișinău și i-am spus: „Voi, prozatorii, aveți impact asupra publicului, dar eu cu

poezia mea nu pot să-mi apropii decât câțiva prieteni... cel mult câțiva oameni care mai au timp pentru poezie...”

În schimb mă tenează foarte mult gazetăria: recunosc că, pentru a doua oară în viață, Ion Cristoiu s-a dovedit un prieten providențial! Cristoiu e, cred, un mare gazetar!

Despre felul în care scriu? Dimineața sau noaptea, direct în mașina de scris, cu muzică, cu foarte multă lumină (ca să văd ce scriu, nu?) pe o hârtie „diferențiată”: poezia, pe hârtie foarte bună; articolele, pe hârtia pe care o primesc. Nu mă deranjează prezența altor persoane, cu condiția să nu mă țină de vorbă: mi s-a întâmplat să trebuia să scriu în prezența musafirilor, cu televizorul deschis, cu muzică, cu vânzoleală... e o chestiune de concentrare. Îmi plac la nebunie creioanele, stilourile, pixurile, hârtia de bună calitate.

Crezi că un scriitor se ratează în jurnalistică?

E o posibilitate; dar literatura și jurnalistică nu presupun o „rivalitate”: există exemple celebre de mari scriitori care au făcut o strălucită carieră de gazetar. Eu practic gazetăria din plăcere și din nevoia de a mă exprima într-un climat social-politic destul de fluctuant... gazetăria este, pentru mine, un mod de a fi prezent într-un „climat” publicistic fierbinte, ecuatorial...

Ce rost are generația '80?

Este o continuare firească a filonului avangardist, inovator, a momentului interbelic. Fără generația '80, poezia, proza și spiritul analitic al literaturii române ar rămân un capitol necesar. Doresc să precizez că rolul acestei generații nu trebuie supraestimat, ci doar corect receptat. Revista „Literatorul” a încercat să fixeze fenomenul. Recenta antologie a poeziei generației '80, recenta Istorie (critică) a deceniului care ne-a marcat – lucrări serioase semnate de Alexandru Mușina (gîrat de Călin Vlășie) și Radu G. Teșosau produc legitimitate pentru un capitol de literatură contemporană.

Ai și tu un ideal, ceva, hm?...

Păi, ce să-ți spun, câte ceva am dorit de la viața asta. Mi-am dorit (și te rog să nu răzi de asta) să văd piramidele... Asta a fost dorința copilăriei și adolescenței mele: domle, să văd și eu că există! Bineînțeles că nu am făcut nimic pentru a ajunge acolo; este, nu știu cum să-ți spun, o dorință abstractă, un fel de vis pe care mi-e teamă să nu-l destram, realizându-l. Poate că e mai bine ca piramidele să rămână acolo: o curată și irealizabilă poveste. De fapt, dacă stau să mă gândesc (da' nu prea mult), eu am trăit privind „norii” schimbători ai unor irealizabile dorințe. Dar asta este substanța poeziei! Și, ce poate fi mai fascinant decât să nu dormi și să visezi!

Nicolae ILIESCU

Fir nevăzut

Va mai fi vreodată așa – o lume dezbrăcată de cuvinte ca o tobă de tinichea

bătută de-o gură printre girafe, urși, rinoceri?

Va fi ca-ntr-un mâine cu rânjet de ieri?

Ca-ntr-un ciorchine de viață strivit între orele mici ale serii;

vremea când lacrima nu mai plânge, când răsul îndeasă biberone de fier în gura durerii?

Când pe asfaltul boțit

caligrafia însângerată a păsării

desena un târziu prea curând...

O, mamă, viața mea va trece învățând limba

rusă cântând?

Va mai fi vreodată așa?

Cuvintele întrebau singure orchestra cu muzici

de mucava.

Va fi un parfum ca o întortochere de nume ilustre –

o, mamă, viața mea va purta drapeluri, pumnale ori fuste?

Va respira miros de asfalt, de petrol, de furnale – va supraviețui unor simple urale?

Alb-negru, alb-mut, alb-sonor

voi fi mai puțin singur ca o oglindă de ascensor?

Prin porți de hotel, de garaj, de vestiare

voi trece ca o urmă de ruj pe pahare?

În fanfara de fălci, în orchestra obeză

canibal al silabei,

halcă de porc sub mâini subțiri de maseuză

cu care timpul, ah, timpul te toarce într-un fir

transparent,

într-o înserare dulce spre o noapte amară –

într-o amintire-miros pentru o nară de câine –

fir nevăzut

legănând un păianjen de ieri

spre musca zilei de mâine.

Traian T.COȘOVEI

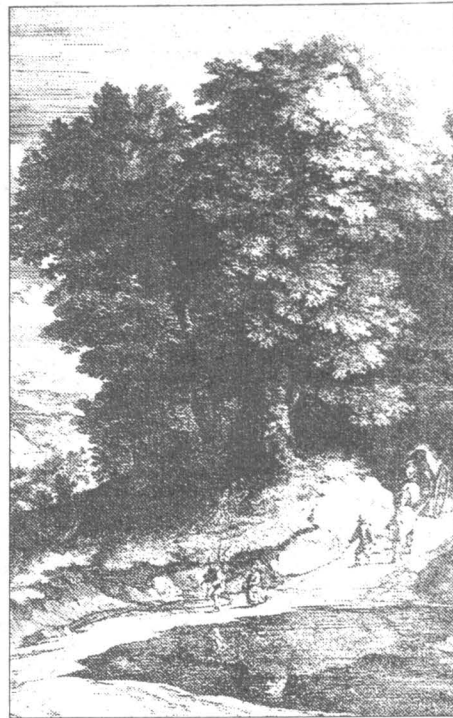
Pierre Brébiette, *Bacanală cu amorași*

Toma George MAIORESCU

Tabloul goyesc cu somn și sutane

Când prelații (inclusiv cei fără sutane)
întrec numărul trecătorilor pașnici
tămâia altarelor ridică mai multe fumuri
decât coșul bucătăriilor
asta nu înseamnă neapărat zboară călugării prin văzduh
sau și mai rău se pocăiesc
că bate ora când părintele își înfulecă fiii
și mercenarii despică în două
trupul armoniei clasice
că strigoii cu orbite goale își întind mâinile lungi
spre nodurile hățșului subteran al intrigilor
dar că într-un orizont calcinat de soarele alb
și de îngheț interior
spațiu crucificat de teroarea spaimei
adevărul are gustul fierei
și farsa pânđește din umbra
crucilor de mormânt
Tragic secol urcat
pe care de triumf
Procesiune de carnaval
Măști de carton
Cine mai deosebește
fețele cotidiene?
Generali roși de podagră

conducând tinerețea la biruințele morții
Curtezane întinzându-și ciorapii leproși
Bătrâna ducesă întruchipând
însăși Grația
Papagalul cu cioc de aur
vrăjindu-și auditoriul
cu sintagmele inteligenței
În umbră Sutana Albă
Nebuni/ muzicanți/ tătăduitori/ popi/ cavaleri/
saltimbanci/ dresori de crocodili/
bestii idiotizate/ nobili
condamnați la cazne/ la pseudo-sentimente/
la orgolii/ la sărăcia duhului/
la Moarte/
Numai Sutanele Albe tac
Tac și ascultă
Figuranții asaltează memoria
Procesiune de carnaval
Spectre cu măști
Cuțitul de vitriol
sfășie care alegorice
În golul
Coviltirelor colorate
iată-i
Catoblepași Cerberi Ciclopi
Strigoii Satiri Silvani
Harpții Hipocampi Hipogrifi
Vidme Vâlve Vârcolaci
Vampiri Fantome Năluci
Fiecare coboară
în propria lumină
Mizerabilă mascaradă universală
bâlci al somnului! – țipă artistul
căzând extenuat pe masa de lucru
Și-n jurul capului greu de somn
Cucuvăi cu ciocul de oțel
Larve – naripate
Lilieci diformi

Jean Morin, Peisaj

Feline amorțite
Umbre
Și-n umbra umbrelor
unde va
aproape imperceptibilă –
Sutana Albă
Și-n somnul somnului

1985

Dinu GRIGORESCU

Dresura de cuvinte

În cercul vorbelor
Deschis non-stop –
Al fiarelor –
O muzică suavă,
Concavă,
O cântăreață
Cu mătrează
Cheală –
O atmosferă ireală –
De bal,
Un carnaval
Senzațional! –
Al măștilor, –
Cuvintelor –
Și-un clauș adus
Cu mari eforturi din Apus.
Cuvinte fără dop –
Limbajul pop.

Apar cuvintele mamut,
Surorile din Labrador,
Cuvintele de cor
Și cele folosite în langajul surdo-mut
Vorbește dictatorul agramat
Beton armat
Și-n pauze,
Din diferite cauze,
Limbajul lui sofisticat –
De Stat –
E foarte mult aplaudat.

Mă enervez și iau un bici

Lovesc cu sete – singular –
Cuvintele arici –
De bici,
Se sperie foarte rar.

Apar cuvintele înjurături
Cu sens politic
al vizitivilor din vechile trăsuri,
din neolitic.

Firescul din limbaj e mort –
Eternele regrete –
Cuvântul cenușiu la port
Al unei lumi de marionete,

Dresate să vorbească
În limba noastră păsărească.
Lozincile – butaforia
Se luptă cu alegoria;
Limbajul birocratic cere tuturor
Să facă parte dintr-un cor
Al papagalilor.

S-a dat ca mită
Un kilogram de dinamită
Și fostele dresuri,
structuri
bizare
pulverizează fostele abecedare.
Într-un cuvânt,
Am revenit la „sunt“
Ceea ce este
Căciula unui a pe creste.

Un scriitor
e un dresor
al tuturor cuvintelor.
Făpturi extrem de delicate și fragile
Ca și amurgul unei zile.

Cuvinte goale pușcă
le scot din cușcă

și le așez pe rând,
pe scăunașe,
În primul rând
Pe cele mai golașe,
Aduc și-un bodyguard,
Un leopard,
Extrem de crud –
Păzește adevărul nud.

Expresia fără minte
Ar vrea să fugă din cuvinte...
Lipsit de adevăr, cuvântul
E ca mormântul.

Pe toate le așez prudent
Cuvintele venite din Orient
Din Scandinavia,
Cu Romavia.

Întoarse din exilul lor –
Al sensurilor.

E dificilă viața de dresor –
Pericole te împresoară –
Și te omoară
Reversul dens
al fiecărui sens...
Teroarea de a nu greși
Un punct pe i.

Cuvintele cu freză,
în paranteză.
Răspund cu un volum,
Tăcerilor de-acum.

Aleg cuvintele banale,
sentimentale –
ce sunt și ale tale.

Regizor! cele scunde le pun pe
picioroange,
să facă giumbușlucuri, goange...

Salt mortal
Peste banal!

Cuvântul cenușiu și-a scos din ghetă
Perechea de șirete
Și de cupola paginii s-a spânzurat
Pe înserat.

Câteva șoapte...
Aruncă hainele de zi!
Un a din i
În pijama lui de noapte.

În transparența mea deplină –
Sub lună plină –
Eu, sentimentalul!
Cu biciul, insensibil
Lovesc banalul,
Copilul meu teribil!

Respir!
Și mă tot mir
cum e posibil
să aduci un tigră din Bengal
fenomenal,
inadmisibil,
din lumea faptului banal?

În blana chintesenței lui,
A extraordinarului –
Cuvintele în robă,
experte-n legislații –
Se derobă,
de orice complicații. *

Un pumn de rime,
Îmi aparțin în întregime.
Domesticesc mereu cadențe,
Cu biciul meu în zdrențe...

1993

Titus POPOVICI

Hei-rup!

Hei-rup!
Prin munți răzbin,
O viață nouă noi făturim!

Poate n-aș fi ajuns brigadier pe șantierul național „Vasile Luca” de la Salva-Vișeu (nu-mi făceam mari iluzii despre capacitățile mele fizice și nici nu văzusem vreodată în munca brută un mijloc de răscumpărare a infamantei origini mic-burghize) dacă nu mi-aș fi pus în cap să-l duc cu mine pe colegul meu Silviu P. și să-l împing pe calea pierzaniei, adică să-l fac să-și piardă virginitatea care-l chinuia, dar era și mândru de ea: simbol al credinței și virtuții.

Băiat frumos, de la țară, cu un obraz mare, pătrat, dinți de criță și oase late, puternice, era „zelator” părintelui Virgil Maxim. Această funcție, izbutită combinație a cuvintelor „zel” și „delajaune”, era în mare cinstă în internatele greco-catolice și deci râvnită de toți, dar obținerea ei presupunea o perfectă coordonare între supunere fericită, disimulare obsecviosa, bănuială veșnic trează și - mai presus de orice - executarea fără umbră de crăcnire a dispozițiilor Directorului Spiritual, conform dogmei formulate de Ignacio de Loyola, **padre fundador** al Ordinului iezuitilor: „**Dacă vrei să-ți câștigi cu adevărat mântuirea în cadrul ordinului nostru, trebuie să fii gata, în orice clipă, să crezi sincer că ceea ce te vezi albi este negru, dacă superiorul tău ierarhic imediat îți spune că este așa**”. Adică tot ceea ce eu uram instinctiv dar, în același timp, înlăunm din ce în ce mai frecvent în celălalt Ordin, cel roșu, în care intrasem liber și nesilit de nimeni.

Elev bun, sârguincios, Silviu P. era destinat de părintele de Maxim carierei eclesiasice catolice, de rit răsăritean, urmând să fie trimis la Roma, la Institutul „De propaganda fide”; învăța cu dăruenie, petrecea lungi ceasuri în meditație solitară în cadrul „exercițiilor spirituale”, mătura minușioasă a părintelui Maxim, îi spăla rufe și-i aducea în suferință mănecărea gătită special pentru el, căci avea ulcer. În sfârșit - **integer vitae scelerisque purus**, la 18 ani Silviu P. era virgin; când i-am propus să mergem împreună la „Willy” cuplerului cel mai curățel de pe malul Crișului, unde aveam o iubită „de suflet” (nu-mi lua bani și nici prietenilor pe care-i recomandam personal, printr-un bilețel în versuri) a acceptat grăbit, dar s-a spovedit - **ante portas** - părintelui Maxim și acesta, așteptându-ne pe străduța mărginită de castani stufoși, s-a năpustit asupra mea, ca o furie și mi-a spus că eu pot să-mi înjosec cât vreau trupul, ca să-l aduc la diapazonul sufletului meu, **mens morbosa in corpore morbosus**, dar dacă încerc să-l corup pe acest copil al satului românesc, mă va distruge **cum apertum odium!** (...)

De azi pe mâine Silviu P. a devenit tipul clasic al activistului tânăr: primul la toate manifestările care trebuiau să „sudeze” colectivul, demascând cu vorbe apăsată individualismul, manifestările decadente ca jazzul, dansul „conga”, filmele occidentale, câte mai veneau, cărțile naturaliste, cu scene imorale, poezia simbolistă, hainele „malagamba”, părul prea lung, „creastă de cocoș”, buzele rujate și, mai presus de orice, spiritul anarhic de contestație. Simțeam acum, cu aceeași furie, nevoia să-i dărâm noile credințe și în lungi plimbări pe malul aceluiași Criș îi vorbeam de sifilisul lui Lenin (dovadă că avusese „apucături imorale”) despre Stalin, fostul seminarist, „cea mai strălucită mediocritate a partidului bolșevic” după definiția vindicativă a lui Troțki, **adevărații** urmași ai lui Lenin, creatorul Armatei Roșii, îi enumeram cu delicii pe **adevărații** conducători ai revoluției din Octombrie (Zinoviev, Kamenev, Buharin, Smirnov, Piatakov, Preobrajenski, Serebriakov) împușcați ca niște câini de

genialul Dascăl și Părinte, dar la toate acestea Silviu P. îmi răspundea cu zâmbetul lui, fericit fără motiv, și cu o tăcere dezaprobatore, dar în același timp, cum n-am întârziat să află, turna la partid tot ce-i spuneam și știam că acele caracteristici adunându-se în sacrosanctul dosar, mă pecețuia pentru toată viața (...).

Pornii, așadar, împreună să tăiem, hei-rup! drum de fier, prin dărza muncă de brigadier, am ajuns la Vișeu într-un centru de primire care semăna cu un lagăr de prizonieri; am primit salopete albastre noi-noune, bonete cu stea roșie și o insignă de bronz, cât o ceașcă; am fost adunați în careu, în jurul unui pavilion pe care s-a înălțat, cu încetineală solemnă, drapelul roșu și cineva a strigat niște lozinci în limba sârbă. **Tovarășii comandanți**, făcuseră un stagiu în Muntele Negru, pe șantierul internațional de la Omladinska Pruga; lucraseră cot la cot cu tineri de vârsta lor, care fuseseră partizani și acum aveau grade de colonei și generali în armata iugoslavă și probabil se simțiseră atât de complexați când aceștia, seara, la focurile de tabără, povesteau cu simplitate fapte de arme cu iz de epopoe, încât nu găsiseră altceva mai bun decât să adopte comenzile sârbești și un comportament exagerat cazon. În prima seară ne-au învățat un cântec: „**Tovarășe Tito, vioarea albă**” - refrenul sârbesc echivalent al neoașului nostru „foaie verde”. Ne-am culcat într-un uniaș dormitor comun, mirosind a brad proaspăt tăiat, dar sforțările m-au gonit afară, sub o lună roșcată.

- **Marș** imediat înăuntru! a strigat cineva din întuneric și o umbră înarmată cu un automat rusesc „balalaică” s-a apropiat amenințătoare, vărându-mi o lanternă în ochi. „Nu umbrai tu acu un an pe la UTC la Arad?” m-a întrebat. „Ba da”. „Nu te cheamă Popovici?”. „Ba da, dar din păcate nu sunt sârb”.

Acest Komandir, Ștefan sau Pavel Mladin, fusese secretar cu Agitpropul la Arad, când mă învățasem un timp pe acolo. Mi-a spus că prin munții din jur mișună partizani-bandii, că aceștia au trimis scrisori amenințând că vor stărpi până la unul pe cei ce spurcă sfinții noștri murii. Nu era bine să umbli noaptea pe afară, pentru nevoi exista un hărdău în fiecare baracă.

A doua zi am început lucrul, într-o

Apoi, studenții de la Cluj, care veniseră mai dinainte și se organizaseră, au dat un concert de jazz, cu șlagărele epocii „**Chatanooga Chow Chow, Un jeune soldat de Kentucky și Tabá, alma del Africa lejana**”... Eram frânt de oboseală și adormisem ghemuit cu capul pe brațe când cineva m-a scuturat de umăr. Era cantiniera într-o salopetă pocnind pe crupa ei rotunjoară. M-a chemat la dans, s-a lipit de mine și a început să dea din fund, spunându-mi că e slovacă, o cheamă Hanka și m-a văzut cum mă scăldam azi în dulbină, unde merge și ea pentru că la bucătărie și se îmbibă pielea și părul cu miros de ceapă prăjită. Au început să circule niște sticlețe cu rom, toboșarul s-a dezlănțuit într-un solo demn de Sergiu Malagamba, când a răsunat, ca o împuscătură, strigătul comandantului Mladin: **Smirna!** Încetându-se de furie a demascat pe loc această manifestație cosmopolită, banditească, putredă, a dat ordin să se conștie instrumentele muzicale decadente și să cântăm cu toți, în cor „**Drugare Tito, vioarea albă**”.

- **Dă-l la dracu!** mi-a șoptit Hanka, hai la izvorul se spelăm împreună. „Să nu dea peste noi partizani!” am spus și ea a început să rădă: „Ce partizani? Asta inventat Mladin se fie și aici un eroismul, ca la Tito lui!”... Era albul sub lună, avea carnea elastică a blondelor foarte tinere și a luat ea inițiativa, fără nici un farafastac, acolo în dolina ca gheața. „Asta forte bine la apa rece, reține pe voi care ca cocoeșii pic-pic și gata!”

Aceasta a fost prima și ultima mea zi de muncă voluntară spre-a clădi o nouă țară, pentru că Mladin m-a scos din front, m-a dus în baraca lui, foarte spațioasă, omată cu steaguri roșii, lozinci și un tablou al lui Tito, făcut de un student de la belle arte, cu un chipiu aurit, cât un cozonac. Își adusesse aminte că odată, la Arad, recitasem la o serbare utecistă o poezie proprie „**Oă muncii**”, fiecare strofă terminându-se cu „O, muncă, sfântă muncă, de-a pururi slavă ție” și mi-a spus că n-are rost să mă spetesc spargând aiurea la bolovani, nu asta-i important aici, de altfel tot vin pe urma noastră muncitori adevărați și regulează ce-am răscolit noi, ci munca de propagandă, combaterea manifestărilor burghize, demascarea celor ce, trimiși de bandii, s-au strecurat pe șantier ca să descompună colectivul, satirizarea leneșilor, a chiliangailor... „**Dar a lipsurilor noastre, proprii!**” A devenit deodată țepăun: „Ce lipsuri ai observat tu aici?” „Păi, de pildă faptul că nu se aduce apă pe nici un front de muncă... Despre asta se poate vorbi?” S-a gândit puțin: „Da. Se poate. După ce vom fi rezolvat problema și vom vedea cărei cozi de topor s-a datorat.”

Urma să se organizeze o mare serbare cu ocazia plecării, peste o lună, a eșalonului nostru și sosirea celui următor; până atunci eu trebuia să scriu câteva scheciuri, versuri, piese de teatru și să le și regizez. Unul din mediciniștii ăia bandii de la Cluj se va ocupa de partea muzicală, „dar să fii cu

Mladin - deoarece munca de sfărâmare a bolovanilor și cărarea lor cu roaba dintr-un loc într-altul, urcând pe o pantă îngustă, totul în grabă și în urletele fără rost ale comandanților spulcuți, îi seise de tot chiar pe cei ce veniseră din entuziasm, la fel ca pe ceilalți, cei mai mulți; aceștia speraseră că își vor ușura intrarea la facultate, prezentând o insignă și un carnet de brigadier. Adjunctul meu, Tutu Dobre, un elev sprintin din Timișoara, se ocupa cu fructuoasă distribuție a rolurilor, contra cost în natură: salam, țuică, țigări. Peste câțiva ani, în 1953, în timpul „Postului Festivalului” aveam să facem parte din aceeași baterie de obuziere, Skoda 101, la școala de ofițeri de la Bărlad în mizeria cumplită dintr-o cazarmă de pe vremea lui Cuza Vodă; generațiile de bocanci roșeseră școlul closetelor într-atât, încât, apucat de nevoi urgente, trebuia să-ți găsești un partener care să te țină de curea cât stăteai în mod ancestral pe vine: altfel cădeai înăuntru... Spiritul descurcăreț a lui Tușu Dobre m-a salvat, la propriu: făcea rost nu se știe de unde și cum de bunățate de nevisat pe acele vremuri: o bucată de unt! o lămâie! câteva rotogoale de salam de Sibiu! Fusese repartizat la Oradea, profesor de matematică la Liceul Emanuel Gojdu; am venit împreună acasă și i-am făcut o prezentare entuziastă. Și eu primisem acolo un post de profesor de română, dar decisesem să devin liber profesionist, cu orice risc. În 1957 am aflat că Dobre al meu ținea lecții foarte apreciate, dădea ore particulare bine plătite. Dar noaptea, veselus și simpaticul profesor de matematică pândea femeile singuratiche în parcul „Petöfi Sándor” de lângă gară, le trăzneia în cap cu o ciocan și le lua poșetele.

Într-o noapte, victima lovită mai cu milă, n-a ieșit, a căzut într-un tuș de trandafiri și ridicându-se în genunchi l-a implorat pe omul cu fața învelită într-un fular negru să fie bun și să-i dea înapoi buletinul, să nu fie nevoită să umble săptămâni și luni de zile de la o instituție la alta. Dobre care își distribuise în toate buzunarele conținutul poșetei, s-a înduioșat și i-a dat... buletinul lui. Când a ajuns acasă, Miliția îl aștepta. A doua zi, în timp ce era dus la anchetă, cu lanțuri la mâini, s-a repezit cu capul înainte printr-un geam și a căzut de la etajul patru murind pe loc.

Serbara proiectată pe șantier, când urma să primim titlul de „promoția Pavel Tkacenko, Haia Lifschitz sau Ocsko Perel” nu mai țin minte, n-a mai avut loc, deoarece a căzut ca o bombă comunicatul Kominformului, în care capitolul cel mai dur: „Partidul Comunist din Iugoslavia pe mâna unor asasin și spioni” era semnat de tov. Gh. Gheorghiu-Dej, Secretarul General al CC al PMR. Toți comandanții cu stagiu pe șantierul iugoslav au fost îndepărtați în aceeași zi: Mladin a făcut și câțiva ani de încheioare ca „agent titoist”; haosul s-a instalat în campamentul brigăzilor; studenții mediciniști și-au luat instrumentele confiscate și a urmat o kermeză până în zorile dalbe, în timpul căreia m-am împăcat cu Hanka și ne-am luat rămas bun în susurul păraiașului, ca doi copii înveșmântați în inocenta lor goliciune.

A doua zi a apărut o comisie de la București, condusă de un tânăr cu părul creț, ca o blană de miel, Virgil Trofin și a început să ancheteze „manifestările titoiste”, dușmanoase, ale fostei conducere a brigăzilor de pe șantierul „Vasile Luca” - sortit și acesta peste cinci ani să dispară din viața politică și să moară la Jilava ca trădător al clasei muncitoare, vechi spărgător de grevă, mitralior în 1919 într-o divizie „albă” de securi luptând împotriva Komunei lui Kun Béla...

Mai târziu, înainte de-a fi și el eliminat de Ceaușescu din înaltele cercuri bicefale ale puterii, Trofin mi-a amintit de acest episod, într-o situație foarte grea pentru mine, din care m-a scăpat cu grația curată, pentru că „dumneata ai fost cu noi din primii ani grei dar minunați, ai fost chiar brigadier!”

Ni s-au lăsat ca amintire salopetele albastre și bonetele cu stea roșie; am primit dovezi de „muncă fără abnegație (termenul fusese probabil confundat cu „pregăt”) în condițiile ascuțirii necontenite a luptei de clasă”, am luat cu asalt trenurile, bând tot timpul drumului spre casă răchie de Turț și dansând în ritmul lui „Johnny is the boy for me”, iar eu, urcat pe o bancă, am recitat cu patos o poezie a Ninei Cassian care-mi plăcuse peste măsură:

Munca bună, voluntară,

Se revarsă peste țară!

Munca nu-i pentru boieri,

Azi e astăzi, nu e ieri!

(Din volumul „Disciplina dezordinii”).

Parcul Saint-John-Perse, Reims; foto: Jacques Simon

debandadă desăvârșită: niște comandanți în salopete, cu pantalonii călcați pe dungă și tot felul de eucsoane pe mâneci ne puneau să spargem bolovani pe un platou (...).

ochii pe el...”

Brigadierii se înghesuiau pe capete să obțină roluri în spectacolul pentru care scrisesem tot soul de ineptii - cu cât erau mai fidoate eu atât îi plăceau mai mult lui

George CUȘNARENCU

Visul unei dimineți sommoroase de iarnă

Orașul se trezea pentru o nouă zi de iarnă. O iarnă care doar copiilor mai putea să pară de poveste și asta doar dacă nu se născuseră de la început bătrâni. O mazăgă îngroșată de roțile năclăite ale camioanelor care transportau muncitorii din câmpie pe șantierele din oraș, un cer gri, înnegrit de fumul cuptoarelor cu cărbune, o zăpadă apoasă și ghea, o ciorbă înghețată în farfuria uriașă a celor care se trezeau din somn pentru o nouă corvoadă cotidiană, oameni adormiți clătănându-se atârnați de barele autobuzelor supraîncărcate, femei rebegite așteptând pe marginea trotuarelor clipă potrivită pentru traversarea străzii, toate la un loc, ziduri, străzi, ființe, înaltul cerului, toate făceau un pas tremurător și totuși implacabil spre o nouă zi sommoroasă de iarnă.

Zgomotul tramvaielor care coteau spre capătul de linie pătrundea în casele cartierului prin coridoare, uși, crăpături, ferestre și geamuri sparte, asemenea unui strident țipăt de sirena antiaeriană. Philantropia deschise brusc ochii. Din tavan, peste ea, peste patul în care dormea, peste așternutul de șifon alb, de sus, cădea neîntrerupt o ploaie purpurie. Covoarele, podeaua, zidurile, hainele, perna, pantofii, totul era îmbibat de o zeamă sângerie. Coborî din pat și aproape fără să vrea, ca un automat întors cu cheia privi spre ceasul de pe noptieră. Sub zoaiele sângerii putu să citească ora. Era șapte fără zece minute. Apoi se îndreptă spre fereastră. Pe deasupra scrâșnetului roților de tramvai care coteau spre capătul de linie, Philantropia putu să descopere fără nici o greutate cenușii unei noi zile de iarnă. Gândul că peste nu mai mult de zece minute trebuia să iasă din casă pentru a ajunge la timp în fața ceasului de pontaj electronic al fabricii la care lucra o făcea să nu se mire foarte mult de ploaia care curgea din tavan, ca o inundație. Îi trecu totuși prin minte că s-ar putea să întârzie. Hainele erau complet îmbibate, covorul mustea. Strânse cu un gest automat lucrurile sângerii la piept, peste cămașa de finet și ea udă și lipită de corp. Corpul firav al Philantropiei tremură o clipă sub unda de frig.

Deschise ușa dormitorului pentru a se duce la baie, avea doar cinci minute pentru a-și face toaleta de dimineață. Trecu prin fața dormitorului copiilor și auzi o animație neobișnuită. Parcă era o piesă de teatru radiofonică. Deschise ușa și intră.

În cameră, paturile copiilor fuseseră puse la mijloc, copiii dormeau încă, iar în jurul lor o mulțime de oameni trâncăneau una și alta, unii cu pahare de vin în mână, alții fumând. Câteva femei râdeau zgomotos, prinzându-se de brațul bărbaților, intrând uneori în vorbă. Nimeni nu păru că o bașă în seamă pe Philantropia. Iar Philantropia, asemenea unui automat francez cu cheia, nu găsi altceva de făcut decât să-i acopere pe copii cu plapuma care căzuse într-o parte. De-abia după aceea se gândi să privească la oamenii din cameră care discutau aprins sau doar deuceau paharul la gură. Recunoscu unele chipuri, două-trei figuri rămăneau necunoscută. Oamenii de la fabrică (...)

Ce tâmpită fusese. Îi venea să-și tragă palme în fața tuturor. Avea 40 de ani și nu învățase nimic de la viață.

O palmă răsună în cameră și copiii se răscuciră în așternut, o clipă, Philantropia crezu că se vor trezi din somn, dar nu se întâmplă așa.

— Porc bătrân, crezi că pentru o punguliță cu bani poți face chiar orice?

Paula Teodorescu își trase fusta peste triunghiul chiloților împingând cheia inginerului Panait într-o parte. Pentru asta e nevoie de ceva mai mult decât de o... Pufni în râs.

— Când te-o ajunge nevoia tot la mine o să vii, spuse inginerul Panait și atunci o să plătești tu, bestie încăpățanată ce ești. Își însoți invectiva cu un mângâiat tandru peste linia sânelui.

— Toate sunt la fel, ascultăți-mă pe mine, spuse Teofil. Tari, tari, cât se știu protejate de mantaua bărbatului și dacă dispărem de lângă ele, nu știu ce să mai facă și cum să intre în voia noastră. Nenorocirea tocmai asta e. Că nu putem scăpa de ele.

În clipa următoare, Philantropia auzi soneria de la intrare.

Ca un automat întors cu cheia se îndreptă spre ușă. O deschise.

— Ce dracu faci, spuse Panait, sun la ușa asta de cinci minute. Ai vată în urechi sau ce dracu?

Ca orice soț se arăta enervat și nu avea nici un interes să-și mascheze această stare. După 15 ani de căsnicie rămân foarte puține lucruri pe care mai încerci să și le reprimi în fața nevastei. De la neplăcere până la violență. De la dorință până la ură. Și așa mai departe.

Inginerul Panait era un bărbat în jur de 45 de ani, cu o burtă umflată și flască, cu o cheie plină de dezinvoltură, fără complexe și cu o mulțime de dorințe pe care încerca să și le potolească pe la fetele primitoare din fabrică.

Fabrica era un fel de familie unde totul era posibil, mai posibil decât în orice familie de pe fața pământului. Totul se rezolva în fabrică, de la ștergătoarele de parbriz, până la împrumuturi de bani, de femei, de bărbați și de tot restul. Orice problemă ivită pe neopusă masă se rezolva în fabrică. Din fabrică se recrutau viitoarele familii, fabrica le desfăcea, fabrica oferea recompense pentru cei năpăstuiți, ea oferea soluții pentru cei care păreau lipsiți de orice orizont, acolo se povesteau dramele, se nivelau ambițiile, se recăștiga încrederea în viață. Nu trebuia decât să întinzi mâna. Să dorești. Și totul se realiza. Sau, mă rog, aproape totul.

— Ce-i cu fumul ăsta aici? De ce n-ai plecat la servici? Copii s-au sculat?

Înainte, pe lângă femeie, spre camera copiilor. Deschise ușa și se întoarse brusc spre Philantropia.

— Ce-i cu ăștia aici? Ce-i aici, bordel, bar de noapte? Ce stai ca proasta-n mijlocul drumului? Ți-a pierit glasul? Ce-i tâmpenia asta în casa noastră? Hai, spune ceva.

Philantropia începu să tremure, simțind pentru prima oară frigul, cămașa udă, lipită de trup. Ce trebuia să-i spună? Cine erau oamenii ăia, cine era femeia aceea care știa totul despre toți? Cum intrasera? Se uită la ceas. Arăta opt și zece minute.

— Trebuie să plec la servici, spuse

Philantropia, iar am întârziat, ăștia o să mă dea într-o zi afară. Vru să treacă spre baie, dar bărbatul ei o apucă de mână.

— Mai întâi îi dai pe ăștia afară din casă și strângi mizeria de pe urma lor, că n-a ajuns casa cociină de porci. Hai, și mai repede!

Philantropia nu avea de ales. Divorțase de Panait de aproape doi ani, avea viața ei, fostul ei bărbat mai venea din când în când pe la copii, dar ea continua să-l considere soțul ei, obișnuința lasă uneori urme mai adânci decât un șuvoi de lavă. Părăsită într-o lume nesigură, plină de tentații și eșecuri, Philantropia nu-și ascundea un sentiment de siguranță atunci când fostul ei soț îi mai trece pragul. De câteva ori îi și cedase, fără nici o remușcare, dimpotrivă, dintr-un nedisimulat sentiment al certitudinii.

Intră în camera copiilor. Atmosfera era aceeași, doar fumul de țigară mai gros și discuțiile mai aprinse.

— Îmi pare rău că trebuie să vă spun să plecați, dar a venit fostul meu soț și lui nu-i plac petrecerile, mai ales în camera copiilor, spuse Philantropia oarecum rușinată.

— Da' ce dragă, e sălbatic, cheamă-l și pe el aici. Petrecerea e în toi, spuse Magdalena.

— Nu, că nu vine, haideți, vă rog, trebuie să plec și eu la servici, trebuie să se scoale și copiii, vă rog, poate altădată.

— Ei, asta e, să mergem, spuse Teofil, aici s-a spart gașca.

leșiră pe rând pe coridor, îndreptându-se spre ușă, fără prea mare entuziasm.

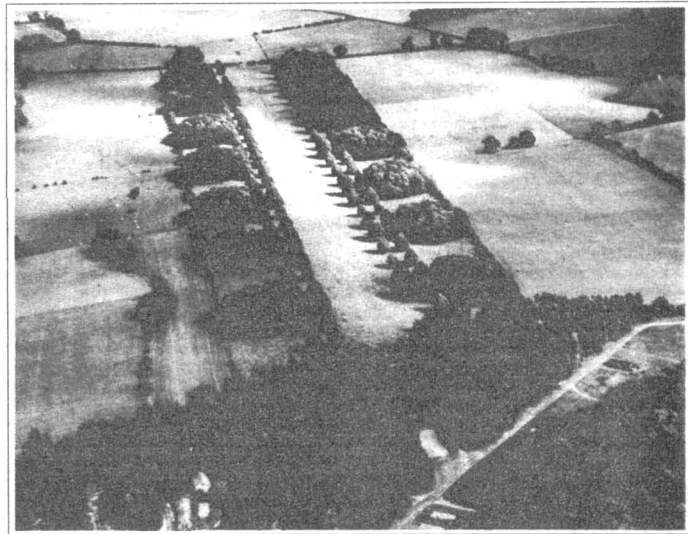
Magdalena dansa cu Teofil, câteva grupuri discutau vrute și nevrute, fumul de țigară plutea gros, Paula chicotea în brațele lui Traian, iar pe canapeaua extensibilă Petre Pădureanu stătea întins, complet gol, ca un playboy de cartier. Mâna Ceraselei se plimba încântată peste pântecul lui.

Philantropia nu se mai întrebă ce caută toți acolo. Înaintea spre canapea și o dădu la o parte pe femeia încântată. Se așeză alături de Petre, apoi se aplecă peste el, sărutându-l pe piept. Simți zvâcnirea mușchilor sub piele. Își strecură o mână sub ceafa lui, cu cealaltă mângându-i pulpele.

— Niciodată nu mi-am închipuit că mă dorești, spuse bărbatul primind mângâierile ca pe o ofrandă cuvenită.

— Am ezitat de fiecare dată să-ți spun cât de mult te doream, dar văd că am fost o proastă, viața trebuie trăită și merită să te bucuri de un corp tânăr. Nu?

Petre Pădureanu se ridică într-un cot și o sărută pe femeie pe gât. Philantropia simți vibrația corpului tânăr la care visase atâtea vreme. Se dezbracă grăbit, parcă temătoare că visul s-ar putea rupe și se întinse peste bărbat căutându-și gesturile și poziția cea mai potrivită. În jurul lor lumea discuta vrute și nevrute, cineva aruncă vinul din pahar pe perete, altcineva stinse o țigară pe covor, dar nimic nu mai conta. Din baie se auzea dușul. Inginerul Panait se pregătea pentru petrecerea lui. Copiii deschiseseră ochii, descoperind pe fereastră o nouă zi de iarnă. Zgomote

„Avenue“ la Dowhill. „Situl“ casei dispărute a marchizului de Lincolnshire; foto: colecția Cambridge University

— La revedere, spuse fiecare trecând pe lângă Panait.

— Nu mai fi așa de încrunțat, iubitel, spuse Paula, viața e mai dulce decât miera. Trebuie să iei doar borcanul în mână. Îi făcu cu ochiul. Panait spuse incurcat „așa e“.

După ce ultimul om ieși din apartament, Panait trase iala și alungă fumul de țigară cu mâna.

— Strânge mizeria aia din cameră, că acum se scoală copiii. Și după aia o să petrecem nițel, dacă tot e vorba de petrecere și dacă tot te dau ăia afară de la serviciu. Răse înveselit de perspectiva petrecerii. În fabrică lucrurile nu mergeau foarte bine.

Philantropia trecu spre baie, dar înainte de a deschide ușa, atenția îi fu atrasă de animația din dormitorul alăturat, fosta cameră conjugală, care, după divorț, rămăsese goală, dominată doar de un duh nefericit ascuns prin colțuri. Acolo, în mod normal, doar unul dintre copii își făcea lecțiile.

Deschise ușa și zări înăuntru aceiași oameni care cu un minut mai devreme petreceau în camera copiilor.

înfundate răzbăteau din adâncul orașului. Totul ca într-o piesă de teatru radiodifuzată.

— E timpul s-o pornim și noi spre fabrică, spuse Petre.

— Dă-o-ncolo de fabrică, mai stai o clipă, spuse Philantropia. Stătea peste bărbatul tânăr ca o pătură caldă într-o dimineață de iarnă.

— Ne dau ăștia afară, spuse Petre. În camera goală zbâmbăi ceasul.

Arăta șapte fără zece minute. Luni, o nouă dimineață de iarnă.

— N-au decăt, suntem împreună și așa vreau să rămânem. Cât mai mult, spuse Philantropia. După aia fac ceva de mâncare, bem o cafea și după aia, s-o ia dracu de fabrică, pornim spre ea. Deocamdată pomest spre tine.

Philantropia trase ceasul peste cap și începu să reînnoade jocul delicios al iubirii, care contrasta atât de puternic cu ziua de iarnă rostogolită peste oraș. Ultimele tramvaie ieșeau adormite din depouri, pescuind de prin stații ultimii adormiți ai cartierelor.

Viața mergea înainte și nimic nu anunța vreo catastrofă.

„Nu urî și nu disprețui pe nimeni!”

Berlin, la 16 ianuarie 1934

Dragă Tatu,

Deși „vremea vine, vremea trece”, totuși străbatem prin ea cu egală proșpețime buchetul de sentimente împietrit fără cusururi și fără calcul negustoresc în scurtele trăiri prietenești în Cetatea lui Bucur. Imprejurarea face ca să intru în năpăstuita familie a absenților și să suport răspunderea tăcerii. Aș încerca o explicație, dar mi se pare inutilă, mai ales că multe lucruri nu pot forma obiectul unor clare lămuriri, sunt simple stări de suflet la nașterea cărora colaborează cele mai felurite pricini. Probabil că, în această sarcină, sunt suplinite de un domn „doloian, fecund și cu ținută literară de damă demodată prin efectul timpului și-al sistemicii prostituării”, de acel ins care, probabil, își desface ultimele panglicuțe stilistice. Așa că, pot trece la noi amândoi.

Ce te frământă în momentul de față? Ce neliniște te pârghiesc pentru a te oferi din plin maturității virile, acelei superbe și egale distanțe de oameni și de lucruri pentru a le putea surprinde adevărata lor înfățișare și-adevăratul lor sens?

De bună seamă că ai trecut prin aceeași experiență ca și mine și că, la 15 ani, ai purtat căciula ca puiul de cioban bătut de furtună de când era mic cât un pumn! Dar asta este lumea exterioară, primele modelări proletariene, cărora le urmează rotunjirea.

În zadar îndes în fiecare zi cantități apreciabile de lectură, căci tot nu reușesc să umplu golurile care se deschid neîntrerupt în mine. Uneori, îmi spun c-am ajuns și că trebuie să mă opresc, dar îndoiala și spiritul critic rod rădăcinile entuziasmelor pripite și-o iau de la cap. Cred că nici tu n-ai scăpat de acest supărător proces spiritual, de nevoia de a atinge acele ispititoare funduri. Piscurile sunt amețitoare, iar adâncurile înfricoșătoare și turburătoare. Nu mă tângu pe melodia dezrădăcinării, fiindcă locul de unde am plecat eu pute și fiindcă plesnesc de conștiința cetățeanului perfect în statul perfect), dar îmi vine, uneori, s-o dau în p... mă-să de cultură! Când cu entuziasm, când mecanic, fac treaba care trece dincolo de căpățâna mea. Fă și tu la fel!

Soarta ne vom crea-o toți, la grămadă. Urâsc viața de unul singur. Aceasta este treabă de metafizician constipat.

Aș fi bucuros foarte dacă mi-ai trimite câteva proaspete vești despre tine și despre alții. Dacă ai vreme, dă-i drumul scrisului mărunț, îndesat și energetic.

Două scrisori inedite ale lui Petre Țuțea

Publicăm două scrisori inedite ale lui Petre Țuțea expediate de la Berlin – unde, în 1934–1935, a deținut postul de atașat comercial al Ambasadei Române – către Nicolae Tatu, pe atunci redactor la „Dreptatea”.

Nicolae Tatu, publicist activ în epocă, îl cunoscuse pe Petre Țuțea cu puțin timp înainte de a începe colaborarea la revista „Stânga” (1932–1933), săptămânalul întemeiat de Emanoil Socor, directorul „Adevărului” și al „Dimineții”. I-l prezentaseră Sorin Pavel și Petre Pandrea, recomandându-i-l drept *geniu*. Întâlnirea l-a produs o adevărată revelație. „Un temperament magnific, spectacol de inteligență” îl caracterizează Nicolae Tatu pe Petre Țuțea, în amintirile sale.

Mircea COLOȘENCO

Proiectează-te în slovă!

Cu drag,
Petre Țuțea

P.S. Te rog transmite salutări lui Pavel Pavel, V.V. Stanciu, Traian Herseni, Brunea Fox, Soreanu și tuturor prietenilor și cunoștințelor. Le-aș fi scris la toți deodată, dar mi-e imposibil fizic. Scriu din pat, căci sunt bolnav. Cu Cioran mă întâlnesc din când în când. Este un băiat admirabil acest motănel în care trăiește o imensă sete de spiritualizare. Este autentic și-n felul lui întreg. A polariza în jurul unei mari pasiuni toată lumea interioară însemnează a avea curajul unei existențe deosebite. Și la ce vârstă! Simt o adevărată plăcere, lăsându-mă purtat în lumea lui. Cum intervine elementul politic în discuție, începe cearta. În zadar mi-așez eu autorii în coloană de

marș și conceptele în prima linie de luptă, căci nu reușesc să mișc un fir de păr în capul acestui minunat analist moral.

Berlin, la 23 aprilie 1934

Dragă Tatu,

Nici vârsta, nici vremea care trece, nici cultura, nimic din ceea ce formează belșugul conștiinței noastre princiare nu sunt cauzele reale ale dezgustului și ale deznaudei. Pentru o conștiință cu ferestre deschise spre lume nu există bătărețe, vreme și moarte și nici săturare la marea ospăț al cunoașterii. Niciodată trupul existenței, care se cere mereu filtrat, nu va fi plin!

Este veacul acesta complet sleit, ale cărui zvârcoliri supără sensibilitatea noastră pregătită și ascuțită pentru ceea ce în mod necesar va urma. Anticipările istorice, fie că au caracterul unei mari

profeții, fie că se reduc la simple trăiri personale, produc multe neplăceri inerente procesului de desadaptare. Contemporanii par a se screme la dezlegarea unor mari enigme, a căror explicație o caută în sânge, în lună, în onoare și în amor! În realitate, adevărații cercetători și cunoștințorii ai cauzelor răului s-au lămurit și tac triști, pezevenchi, micile bestii a căror plămădă morală nu poate fi curățită de otrăvitoare impurități anunțat ultimul val istoric, urmărit de un ospăț murdar și sângeros. Mă gândesc la imbecilii Gârzii de Fier, inutilii turburători ai statutelor ape burgheze.

Nu urî și nu disprețui pe nimeni, ci consumă totul în actul înțelegerii. Și eu am purtat în mine o „cantitate enormă” de scârbă, dar am reușit s-o elimin încet după ce mi-am dat seama că este foarte greu să stabilesc „răspunzători” pentru neliniștile și dezgustul meu într-un ins sau altul care-mi dă târcoale.

Studiază de rupe pământul și iubește o bibliică oarecare scumpă ca primăvara aceasta, așa cum fac și eu, cum face Sorin Pavel și cum poate face la această oră multă lume! De ce-ți consumi tu clipele, numărându-le? Trăiește-le! Studiu și amor! Și-apoi, cumpătează-ți disprețul!

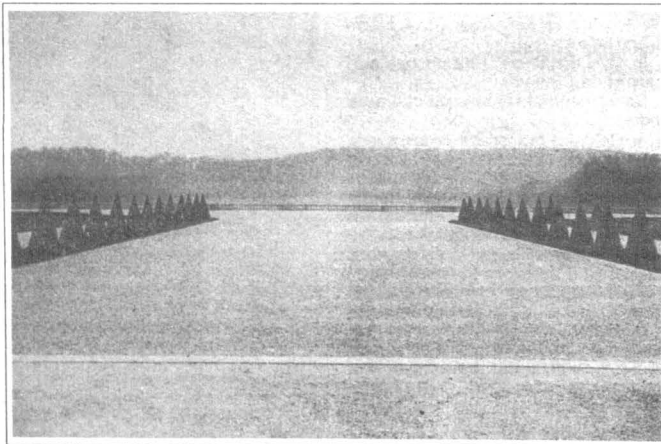
N-ai vreme și nici energie suficientă să disprețiești toată lumea. Cererea pentru această marfă este așa de mare, mai ales astăzi, că nu văd posibilitatea restabilirii echilibrului pieții. Puțină glossă eminesciană, filosofie stoică, o boare de cinism și trăire personală filtrată! Nu te măcina inutil. Împletește măestrul contradicțiile tale interioare și, de câte ori surprinzi o unitate, devorează-o!

În ziua când vei simți nevoia unei mari și zguduitoare drame personale, atunci schimbă pista gândurilor, creează-ți noi atitudini de viață și trăiește conform lor. Dar eu cred că mai este vreme până atunci.

Nu turbura splendoarea lumii reale cu plâsmuirii fără sens! Trăiește adânc, iubite prietene, iar restul lasă-l în sarcina zilei de Măine sau a micilor bestii moraliste, a celor căcicioase puzpe care mai fac încă carieră în România prin predică!

Cu drag te îmbrățișează,
Petre Țuțea

P.S. Sorin Pavel va da în curând doctoratul și va veni în țară. Eu studiez pentru mine însumi! Salutări cordiale lui Pavel Pavel și lui Cristureanu. Mi-e dor de ei. De asemenea, salută-l pe Herseni din partea mea.

Versailles; foto: Bruno Requiart

Un portret al lui Petre Bădescu, tatăl lui Petre Țuțea

1907–1908, p. 304), Ilarie Chendi (*Viața literară și artistică*, nr. 20, 1907), G. Ibrăileanu (*Viața românească*, nr. 8, 1907, p. 264–265), D. Tomescu (*Ramuri*, II, 1907), dar și cel de povestiri, *Drumuri*, recenzat de Isabela Sadoveanu (*Viața românească*, nr. 5, 1907). Cu timpul, va intra în conul de umbră al istoriei literaturii. E. Lovinescu îi va menționa numele în treacăt, alături de cel al lui Tudor Cercel și al lui D.N. Ciotorii, ca „printre povestitorii sămănătoriști ai primei generații” (*Istoria literaturii române contemporane*, vol. IV, *Evoluția prozei literare*, București, 1928, și ediția București, Minerva, 1981, vol. III, p. 127) iar în ediția condensată și revăzută din 1937 i-a făcut un portret sever, în capitolul dedicat sămănătorismului muntean, în grupa „alți scriitori”: „I. Ionescu–Boteni ne-a dat oneste schițe din viața țăranilor din Muscel (*Casa din Muscel*, 1907; *Din satul nostru*, 1908 etc.)” (*Istoria literaturii române contemporane*, 1900–1937, Postfață de Eugen Simion. Ed. Minerva, Buc. 1989, p. 185). La fel va proceda și G. Călinescu.

În pofida unor atare aserțiuni ori etichetări, reținem din suitele de portrete și stări conflictuale prezentate de I. Ionescu–Boteni pe cel dedicat lui Petre Bădescu (1859–1924), preotul satului Boteni, tatăl lui Petre Țuțea, o proeminentă personalitate locală de mare forță umană.

Neica popa Petre era „om înalt, cu fața ca hârtia de albă, cu barba neagră și cu părul încrețit, revărsându-se în valuri peste umeri. Duminică și sârbătoarea, îmbrăca odăjdiile și făcea sfânta slujbă cu citire ridicată, întrepruptă ici și colo de accente jalnice de cântare. Cu casa ședeja pe drumul orașului lângă moara de pe iaz, și copiii satului, când treceau peste pod la școala din sălcii, întorceau capul spre poartă, ca să vadă pe neica popa și să-i sârbute mâna cu toții pe rând. Pe dinaintea porților de sub o streșină de șindrilă, întruna treceau căruje la moară și la piatră de var în susul râului. Neica popa sta pe lespezile de la scară, mulțumită oamenilor mângându-și pe genunchi singura odrasla a casei, pe Filofteia. ... În timp ce fata creștea, preoteasa se usca văzând cu ochii. Ce n-a luat? Ce descântece nu s-au făcut? Câte ierburii de leac nu

s-au cules din locuri depărtate? Toate într-un zadar. ... Și într-o bună dimineață, trecea încetinel pe drum spre gară o căruță cu leica preoteasa învelită în plocade și de-atunci... dusă a fost. Săraca! Dumnezeu s-o ierte, nici moartă n-a avut norocul să-și doarmă somnul rece al pământului în cimitirul din sat. Acum, în casa de lângă moară, Filofteia își plângea urâtul și singurătatea și era tot tristă, cu testimele negru legat peste frunte, cu ochii plânși, cu fața îndurerată.” (*v. Filofteia popii*, în *Din satul nostru*. Nuvele și schițe. Buc., 1908, p. 121–141)

Filofteia se va căsători cu C. Pretorian, zis Cocioabă, agricultor din Nămăiești–Muscel, cu care va avea trei copii; primii doi vor ajunge coloni.

Preotul se va însoți cu Ana Simion Oprea Țuțea, cu care va avea opt copii, primul fiind Petre. Astăzi mai trăiesc doar trei: Ion, Victor și Tatiana, care au, la rândul lor, fii și nepoți.

Petre Bădescu nu s-a mai putut căsători cu noua soție din pricina canonului religios, iar peste ani, în 1910, când își va pierde un picior într-un accident stupid, va fi scos și din preoție, datorită altui canon religios. Însă a transmis copiilor săi integritatea sa morală. Și nu e puțin.

M.C.

AI. PIRU

Reeditarea lui G. Călinescu (VII)

Cele 61 de pagini consumate în continuare pentru Eminescu (Poetul național), Creangă și Caragiale (Marii prozatori), de fapt un prozator și un dramaturg) au sporit în ediția revăzută doar cu două pagini, autorii fiind tratați încă de la început exhaustiv. Primii doi formaseră înainte de 1941 și obiectul unor monografii (*Viața lui Mihai Eminescu*, ed. III revăzută, 1938, *Opera lui Mihai Eminescu*, I-V, 1934-1936, *Viața lui Ion Creangă*, 1938 și *Viața lui Mihai Eminescu*, ediția a patra revăzută, 1964, *Opera lui Mihai Eminescu*, I-II, dată la tipar în 1945, apărută postum, *Ion Creangă - Viața și opera*, ediția a doua, revăzută, 1964). Constatăm că la Bibliografie G. Călinescu citează însă doar primul volum al ediției de poezii eminesciene apărut în 1939, probabil și singurul folosit și numai *Arta cuvântului la Eminescu* (1938) de D. Caracostea nu și *Creativitatea eminesciană* (1943). A publicat el însuși mici contribuții (*Material documentar*) de care face uz în *Istorie în revista Studii și cercetări de istorie literară și folclor* - I, 1952, nr. 1-4, III, 1954, V, 1956, nr. 1-4, VI, 1957, nr. 1-2. Alte articole despre Eminescu publicate în diverse reviste nu sunt scrise pentru *Istoria literaturii române*, cele mai multe reiau pagini vechi în forma nouă din monografia despre opera lui Eminescu în două volume care nu a putut fi tipărită în timpul vieții lui (a apărut abia în 1969-1970). În monografia despre Creangă, ediția din 1964, citează toate cărțile scrise despre el până în 1940 (ultima fiind Gh. Ungureanu, *Ion Creangă. Documente*) taxându-le importante numai pentru viață. La operă nu se adaugă nimic după 1938. Citim această notă: „De atunci au apărut un număr de articole și un studiu despre Ion Creangă de Zoe Dumitrescu Bușulenga (1963, n.n.) în care sunt consemnate și studiile apărute ulterior”. Ceva despre Creangă (*Material documentar*) de G. Călinescu apare în *S.C.I.L.L.F.*, 1954.

La Eminescu singurele adaosuri se fac privitor la sora Aglae (date de naștere, căsătoria cu un ofițer austriac și moarte) și fratele Șerban care ar fi fost de religie catolică și a murit în spitalul Charité din Berlin de tuberculoză și aliație mintală. Cu privire la operă, găsim un singur cuvânt în plus: „Cu mâne zilele-ți adaogi” e o pagină de filosofie *augustiniană* și schopenhaueriană... Deci o pagină semnând în primul rând întrebărilor din celebrele

Confesiuni asupra răului dinăuntru și a salvării prin cunoașterea de sine. Este indiscutabil că G. Călinescu, cel mai important critic român, este și cel mai profund interpret al lui Eminescu, revelat de el în totalitate, cu consultarea integrală a manuscriselor și cu publicarea întâia dată a multora din ele. Firește, în această situație, i s-au pus numeroase probleme de transcriere a textelor - care nici astăzi nu este terminată (nu a apărut încă volumul al XV-lea din ediția Academiei). Rămâne de determinat mai precis ce-i aparține și ce nu din proza jurnalistică. Urmează ca noii editori să restituie titlurile adevărate ale operelor lui Eminescu, adesea doar atribuite poezilor și nu întotdeauna corect. Un exemplu. Nici *Povestea magului călător în stele*, nici *Feciorul de împărat fără stea* nu corespund exact poeziei care, după primul vers, trebuie să se numească *În vremi de mult trecute...* Există un roman de Eminescu cu titlul dat de el: *Aur, mărire și amor*. Influența lui Gautier asupra lui Eminescu e mult mai mică. Nu știm dacă citise romanul *Avatar*. *Bedlam Comedia* trebuie raportată la piesa *Une visite à Bedlam* de Scribe nu la August Bedloe (*A Tale of a Ragged Mountains* de Poe). Am corectat cuvintele greșite din citatele de versuri din *Istorie*: p. 444: Cu isonul - Cu izvorul, Cu murmure - Cu măsura. P. 447: Urbile-antice în loc de: Cetăți antice; Și albe par și mitice cu basme/ Uriești e țara presărată... în loc de: Și albe par și mitici - și cu basme/ Pierdută-n codri pare semănată. P. 452: Și ciocnindu-le-ntre dânzii zbier ulcioare să destupe, în loc de: Și ciocnindu-le-ntre dânzii stau; Strecuratu-s-au mulțimea în loc de *Strămutatu-s-a...*; Și din șapte laturi... în loc de: Și din șapte...; Urlete de biruință și... în loc de: Urlete de biruință...; Și prin țipetul mulțimei... în loc de: Și prin țipetul mulțimei sună. P. 458: Cindure tot copii suntem... în loc de: Cirdarii tot copii suntem. P. 459: Singurică, nu știi cum... în loc de: Singurică-mi stă acum; Adormind astfel cum șade, în loc de: Adorme astfel cum șade. P.

464: Urcând limbi diamantine într-un aer cu miroase... în loc de Urcând limbi diamantine într-un aer cu miroase... în loc de: Urcând limbi diamantine într-un aer cu miroase... în loc de: Albi ca albul de ninoșoar; Cu mânuși ca mărghărita, cu botine

George Călinescu la cursuri, 1962

radioase... în loc de: Cu mânuși ca mărghărite, cu botane. P. 466: Pe căi bătute-adeșea vrea mîntea să mă poarte... în loc de: Pe căi bătute-adeșea vrea moartea... P. 469: De lungi descrieri dulce cititori... în loc de: De lungi descrieri, dulce estatori. P. 475: Vezi iubirea unei... în loc de: Vezi iubirea cumu-i. Ediția de *Postume* Chendi publică întâia oară poezia *Mirodonis* cu acest titlu menținut astfel de Călinescu în *Istoria* sa deși Perpessicus îl schimbase încă din 1952 în *Miradoniz*, fiindcă, ni se explică, îl corectase Eminescu în trei locuri. Perpessicus presupune că numele era compus din *Mira* (personaj feminin într-o piesă de teatru) și *Adonis*. Însă *Adonis* era fiul, născut din incestul fetei regelui Theias al Babilonului, Myrrha, prefăcută în arbore de smirna din tulpina căruia Afrodita scoate pe *Adonis*. Deci *Miradonis* este Myrrhadonis. Într-adevăr, în poezia pe care G. Călinescu o compară cu *Fairy-Land* de Poe, apar „flori de aur, de smarald cu stănce/ De smirna risipiți și sfărmați/ În bulgări mari”. Așadar numele personajului, cu o sugestie de hermafroditism, este *Miradonis*. Alte detalii privind biografia (un drum

infernal spre Ipotești etc.) și opera lui Mihai Eminescu figurează în cartea lui G. Călinescu din 1964, *Cronicile optimismului* (Cap. *Călătorie de studii*, I-V, *Contemporanul*, 1958). De menționat și ediția de *Poezii* din Eminescu scoasă de G. Călinescu în 1938 și cu intervenții noi în 1943.

În Bibliografia lui Ion Creangă figurează un *Material documentar* apărut în *S.C.I.L.L.F.*, II, 1954. În același an, G. Călinescu a publicat o ediție îngrijită de *Opere* din Ion Creangă, după prima ediție postumă în două volume și textul din ediția G.T. Kirleanu. Am făcut câteva rețeturi în citate după această din urmă ediție cunoscută lui Călinescu fără adaosul de cele două anecdote licențioase pe care le credea pierdute. Am arătat cu acest prilej că *Povestea poveștilor* se află într-un text aproape identic italian din cinciocetoi în gustul lui Pietro Aretino, *Novella dell' angelo Gabriello*. G. Călinescu nu a fost de acord și mi-a făcut reproșuri amicale în *Contemporanul* din 25 decembrie 1964 (articolul *O simplă discuție literară*), dar apoi, bolnav, și-a pus membrii Institutului să cerceteze manuscrisele lui Creangă, eventual anecdota respectivă în folclorul românesc (cf. *Documente despre I. Creangă în Contemporanul* din 15 ianuarie 1954). Ulterior, Stancu Ilin a descoperit o variantă, *Mare lucru este blagoslovenia Domnului* atribuită tot lui Creangă, confirmată ca atare și de Iorgu Iordan (cf. *S.C.I.L.L.F.*). Însă versiunea n-are savoarea celei autentice (vezi și suplimentul revistei *Convorbiri literare* din 1990: *Ion Creangă, Povești corosive*. Biblioteca literaturii interzise, 1).

Cele mai multe adaosuri le face G. Călinescu la capitolul I.L. Caragiale (cf. *Material documentar în S.C.I.L.L.F.*, 1952, nr. 1-4, 1961, nr. 1,

și cu intervenții noi în 1943). S-au consultat în manuscris și *Amințirile din viața lui Mihai Eminescu* povestite de fiica sa, Tușchi Logadi, scrișori de Paul Zarișopol, documente din Arhivele Statului. G. Călinescu a publicat în *R.F.R.* un articol despre volumul de poezii al lui Al. Candiano-Popescu, autorul revoluției de la Ploiești, *Când n-avem ce face*. Poseda toate datele să facă o *Viață a lui Caragiale*, superioară celei a lui Cioculescu pe care, absorbit de *Istoria literaturii române* în 1940, n-a vrut totuși să-l concureze. Susținea însă că în cartea lui Cioculescu jurnalele de cercetări sunt mai agreabile decât volumul, iar caracterelor esențiale ale omului Caragiale sunt numai „atîșne ușor, prinse cu ace, propuse ochiului interior”. Mai curios este că, deși Caragiale s-a afirmat mai întâi ca autor de teatru, G. Călinescu îl prezintă întâi ca prozator (titlul capitolului este *Marii prozatori. Momentul 1880. Promoția ruralilor. Naturalismul și sunt analizați Creangă, Caragiale, Slavici*). E adevărat că și în teatru (*Năpasta*) Caragiale poate fi subsumat naturalismului, însă definiția sa generală este aceea a unui moralist clasic care observă umanitatea sub latura morală, face clasificările tipologice și se exprimă, ca și Creangă, gnomice. Apoi Creangă și Slavici sunt rurali, dar Caragiale mai ales citadin, dacă ne referim la operă. Aici G. Călinescu și găsește înțiruri cu G. Courteline, la care adaugă acum pruhdommismul lui Henri Monnier. Mai nou i s-au găsit asemănări cu parodiștii automatismelor vieții cotidiene, anecdotiștii Alphonse Allais (*Vive la vie!*, 1892) și Alfred Jarry (*Almanach du père Ubu*, 1899). Pentru cei care au socotit că nu a dat destulă atenție creației de tipuri în opera lui Caragiale, Călinescu a publicat în *Jurnalul literar*, 1947, nr. 2, eseul *Domina bona*. Nu l-a revăzută însă în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a doua revăzută. Cred că Șerban Cioculescu nu l-a depășit în tot ce a scris în studiul său despre opera lui Caragiale (mai mic decât cel despre viață) cu toate insistențele. Cele trei capitole ale lui Călinescu din *Istoria literaturii române*

În drum spre Ipotești, 1958

despre Eminescu, Creangă și Caragiale sunt sinteză încă nedepășite de istoriografia noastră literară. Le-am restituit așa cum sunt ele în ultima lor formă din ediția a doua revăzută.

Eminescu în apărarea lui Theodor Aman

Acum 12 ani, în septembrie 1881, Th. Aman depuse o primă demisie din funcția de director al Școlii de Belle-Arte din București, după o experiență de 17 ani de directorat. Motivul: lipsa de preocupare a guvernului de a susține, de a subvenționa am zice noi azi, această instituție. Bugetul școlii, și așa firav, era ștrungulat din „necesitate de economii”, ceea ce însemna printre altele „a șterge bursele de mai rămăseșeră elevilor

fără mijloace materiale”. Printre cererile lui Aman se aflase și propunerea de înființare a unei noi secții, de arhitectură. În loc să i se dea concursul „pentru a așeza școala pe baze serioase și puterice”, toate speranțele lui Th. Aman au rămas însă deșarte. Scărbît de promisiunile neonorate și chiar, mai mult, constatînd că se suprimase și suma alocată pentru expozițiile anuale, „singura încurajare pentru artiștii români”,

Th. Aman depune a doua demisie -, conștient că, în situația dată, Școala de Belle-Arte „nu poate produce nici un rezultat satisfăcător”. El se gîndea că va determina oficialitățile guvernamentale a dispune „îmbunătățirile indispensabile școlii pentru a o face să dea rezultate ce țara este în drept a aștepta de la o asemenea instituție”.

Aceste două demisii, înaintate ministrului de resort, ar fi rămas doar material de arhivă dacă un contemporan al marelui pictor n-ar fi fost „omul deplin al culturii române”, cum îl va numi C. Noica. Eminescu, implicat în toate problemele ce privesc soarta națiunii și a conaționaliilor săi, consideră această demisie ca un act de o gravitate deosebită. Ca atare,

în ziarul „Timpul” din 20 aprilie 1882, el iese în arena publică, apreciind cu amară ironie că e vorba de „un exemplu izbitor de modul cum prosperă la noi instituțiunile cele mai folositoare”. După un mic expozeu al greutăților întâmpinate de Școala de Belle-Arte de la crearea sa în 1864, poetul nu se oprește la constatarea de fapt a situației, ci propune și măsurile necesare: „Un guvern serios ar face din două lucruri unul, or i-ar da mijloacele necesare, or ar desființa-o cu totul. Guvernul de astăzi, guvern al vorbelor sunătoare și al frazelor seci, se mulțumește a conserva titlul de Școala de Belle-Arte, fără a-i da mijloacele necesare de a trăi”. Din acest motiv - sesizează Eminescu - Th. Aman, „iubitul nostru pictor”, s-a văzut-nevoit să-

și dea demisia. Poetul nepereche consemnează că memoriul Aman a fost trimis de la comisia bugetară la primul ministru și invers, adică de la Ana la Caiafa, apreciind, ca și pictorul, că „guvernul nu caută să aibă o instituție folositoare, ci numai un titlu frumos”. Iar în finalul comentariului său din *Timpul* (VII, nr. 86, p. 3, vezi *Opere*, vol. XIII, p. 102-103) conchide: „Astfel prosperă instituțiile cele mai neapărate sub guvernul liberal (actual)! Astfel se încurajează chiar oamenii cei mai zeloși pentru a servi țara lor!”

Două spirite tutelare, fiecare în domeniul său, s-au întâlnit întru rezolvarea unui deziderat cultural de interes național.

Tudor NEDELCEA

TEATRU

Imaginație și sensibilitate

O nouă piesă de Matei Vișniec, *Dinții*, a fost montată pe scena Teatrului de Stat din Turda. Subiectul, ca pretext, e insolit: acțiunea se petrece pe un câmp de luptă și „eroii” nu sunt nimic altceva decât niște hoți de dinți. Se înțelege: cei jefuiți sunt morții. Ce rezultă de aici sunt situații absurde, dialoguri absurde, atitudini și reacții absurde. Cât privește scriitura, modul de tratare a faptelor, de a scoate efecte din replică, stilul în general, cum s-ar zice, o serie întreagă de mijloace și procedee ce țin de o anume formulă de teatru, reprezentând de pe acum originalitatea unui autor puternic afirmat, atât prin amploarea operei, cât și prin frecvența cu care este jucat, ies și de astă dată *apăsât* în evidență. Cu accente din Ionescu și Beckett, din tot ce e suflare modernă în teatru, pregnant marcat de talentul și fantezia autorului român, discursul în *Dinții*, structurat într-un soi de parabolă de tip intelectualist, are cel puțin două nivele: unul de suprafață, anecdotic, dar și previzibil, de un umor negru, în care logica nu funcționează tocmai cu capul în jos, deci sunt și destule fragmente șocante, și altul subtextual, de un fond amar, în care realul își pierde caracterul de normalitate, iar imaginația dramatizată, fără să se dezlanțue, totuși, nu cunoaște nici o constrângere. Personajele dau senzația că se mișcă pe loc, ele nu numai că nu-și depășesc condiția, dar nu-și depășesc nici momentul de criză. Dramaturgul se arată și aici, ca și în multe dintre textele sale, zgârcit în soluții în plan existențial. În linii mari, cele două personaje principale sunt întruchipări grotesci, poate prea demonstrativ concepute, care se învârt, cu o ostentație împinsă până la artificiu, în jurul replicilor și replicile se învârt în jurul lor, de unde și un anume exces de verbalism, de pendulare în gol. Piesa mi se pare, de aceea, a fi mai mult o prestație cu valoare de exercițiu, netrecând de limita unui experiment, încât transpusă pe scenă apare oarecum discursivă, dar mai ales monotonă, cu miză exclusivă pe dialog.

Paradoxal, *Dinții* a tentat, în ciuda dificultăților pe care le ridică în calea unui spectacol coerent, de genul celor construite pe o fabulă transparentă, mai puțin speculativă, și nu pe una alegorizând totul de la „umbra” de intrigă la replică, o regizoare tânără, Bori Varga Ghiulescu, foarte tânără (devreme ce acum învață regia cu Mihai Măniuțiu), studentă abia în anul doi. Tentativa

nu o consider defel întâmplătoare. Fiindcă cine vizionează spectacolul își dă ușor seama că Matei Vișniec a fost preferat nu pentru că ar fi un autor la modă, ci pentru că teatrul lui, pe orice față e întors, din orice unghi e privit, cu simpatie sau nu, exprimă o stare de spirit în care, cu osebire, generațiile de artiști tineri se recunosc, fiind, totodată, provocator pentru regizori și actori întrucât îi obligă să caute și să descopere limbaje și imagini scenice. Dacă semnalez în *Dinții*, dar și în alte titluri de ultimă oră ale fecundului dramaturg, anumite semne de oboseală, ca și poate un prematur risc al manierizării, al cantonării în formulă, cu o comoditate presupun de moment, o fac numai prin raportare la ceea ce înseamnă piesele, câteva la număr, care l-au impus pe Vișniec, demult prețuit ca poet, sigur ca pe cel mai important autor de teatru apărut după decembrie '89.

Spectacolul arată de la început că Bori Varga Ghiulescu deține atuurile care atestă o vocație regizorală reală. Să le iau pe rând. 1. *Inteligență artistică.* Citește textul în profunzime, nu însă cu ochiul criticului, deși nu-i lipsește spiritul critic, deci îl vede ca materie de spectacol și nu de eseu, îi intuiește valoarea și semnificațiile, știe că în puțină regie stă și posibilitatea unor reformulări ale subiectului și personajelor și aceea a radicalizării mesajului. Zice Peter Brook că drumul spre spectacol e înaintare prin bezăni, înaintare, înaintare, dar în cunoștință de cauză, căci altfel oricât te-ai smuci nu mai ajungi la liman. 2. *Gândire și sensibilitate teatrală.* Felul cum organizează parabola în spațiul scenic, dar și cum construiește acest spațiu (am aflat cu surpriză că regizoarea e și autorea decorului), convinge că Bori Varga Ghiulescu nu se mulțumește cu jumătăți de măsură: ei îi este clar că logica prespectacolului (a textului) nu se confundă cu cea spectacolului (a spectacolului). În consecință, piesa lui Vișniec se derulează conform logicii spectacologice, încetează de a mai exista, ca imagine literară în sine, uneori chiar i se *forțează* teatralitatea, dovadă că regia e mai întâi un mod de gândire și abia după aceea un mod de relatare. Discursul ce rezultă dintr-un astfel de proces nu e și abstract, el e investit cu o încărcătură tensională nu greu de sesizat, „povestea”, atât cât e, și personajele dobândesc forme particulare, suportă unele devieri de structură și sens, plauzibilitatea fiindu-le asigurată, în cele din

urmă, de harul de a nuanța și sensibiliza convenția. 3. *Imaginație și simț al vizualului.* Ambele însușiri le găsim deopotrivă în relațiile dintre personaje, în detaliile psihologice și fizice prin care sunt portretizate, în plastica și funcționalitatea decorului (desigur, nu pretind că numai așa ar fi putut fi, dar plastică și funcționalitate are), în scena inventată în final (scenă-semn, care conferă o deschidere simbolică piesei, alta decât cea propusă de dramaturg, și asta prin crearea unui personaj fantomă, dar ce fantomă!, căci Rodica Lăpuște, straniu metamorfozată de o perucă blondă, plină de mister, de senzualitate, dar și de o înfiorare pe care o dau împletirea lăuntrică și ochii cei reci ca de gheață). Câteodată, reușindu-se să fie incluse într-un sistem integrator, metaforic, câteodată nu, imaginația și simțul vizual sunt, probabil, componentele ce ilustrează deplin vocația regizorală. Fără să nesocotească litera scrisă, Bori Varga Ghiulescu simte acolo unde trebuie să intervină, să prelungească discursul literar în unul nonverbal, să-l amplifice prin imagini (corporale, scenografice, muzicale) și prin vizualizarea unor situații și stări. 4. *Încăpățănare.* Din modul cum regizoarea lucrează cu actorii se vede că nu cedează ușor când e vorba să-și ducă intențiile până la capăt. Cere disciplină și rigoare. Din punct de vedere stilistic, în primul rând, nu e dispusă la concesii.

Are pretenția să fie urmată chiar și în eroare: Toate acestea sunt dovezi certe ale personalității. În interpretarea celor doi actori, Vasile Iușan și Gabriel Chira, voința de a edifica un stil impus, cu accent pe personajul atent elaborat, contravine uneori, înclinațiilor pentru un joc spontan, colorat, iar în compoziția Ninei Antonov, destul de strunită și ea, „cenzura” regizorală operează, de asemenea, fără inhibiții.

În fine, nu aș vrea, în nici un caz, să fiu suspectat că am scris un comentariu de complezență. Nu susțin, ferească Dumnezeu, că *Dinții* e neapărat un spectacol reușit. Există în el suficientă stângăcie, ezitări. Unele se datorează textului, altele actorilor, iar altele, firesc, de altfel, lipsei de experiență a regizoarei. Personal, aș fi dorit-o, de ce să nu recunosc, mai „trăznită”. Nu însă neimpliniri am căutat în spectacolul cu piesa lui Matei Vișniec, cum nu am căutat nici perfecțiunea. E limpede că e vorba de un spectacol de studiu, de tatonări, poate și fără o speranță de viață lungă la public. Dar, în același timp, e și un examen trecut cu brio de studenta la regie Bori Varga Ghiulescu. Și asta e important. Îl aștept cu interes evoluția și cred că va fi aceeași pe care i-o doresc. Cu o condiție: dacă inteligența artistică, gândirea și sensibilitatea teatrală, imaginația și simțul vizualului, încăpățănarea, elemente fără de care nu există regizor adevărat, se vor manifesta organic.

Ion COCORA

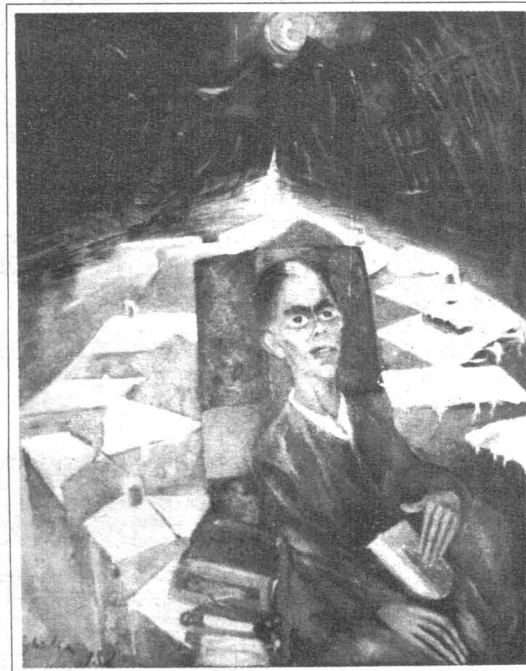
ARTE PLASTICE

Demnitatea memoriei

Într-o poveste cvasimemorială – poate la fel de veche ca aceea a lui Sindbad marinarul – am aflat de fericirea unui naufragiat pe o insulă pierdută de lume, unde în mijlocul unui ocean pe atunci necunoscut. Fericirea omului acesta, care se salvase ca prin minune, a durat până în ziua în care o bucată de stâncă s-a prăvălit deasupra-i, dezvăluindu-i un peisaj cu totul nou și, o dată cu el, memoria. În clipa aceea, fericirea

din istoria noastră de demult, răsar deodată Cristofor crucificați într-o multitudine de imagini care par să țină de un calvar străin. Eroare, e vorba de Cristii foarte tineri – adolescenți adevați – care, în imagini grupate sau în icoane individuale își fixează privirea înșingându-ne pupilele cu dăra încă proaspătă a sângelui lor adevărat.

De undeva, un alt Crist – osificat, și înconjurat de o aură de eben – stă prosternat ca fața în țărână, se roagă

Alecu Ivan Ghilia, Portretul lui Nicolae Țic

naufragiatului a încetat o dată pentru totdeauna. Grație unei prăbușiri naturale neașteptate, naufragiul nostru și-a regăsit identitatea prin memorie: tot ce uitase, i-a venit ca un șuvoi în minte, ca o furtună de imagini pe creasta unui val. În fond, nouă tuturor, de-a lungul anilor negri ni se răpise memoria și, o dată cu ea, identitatea. În decembrie '89, s-a prăbușit stâncă naufragiului nostru, de atâtea decenii, și aceasta a produs, din nefericire, destule victime. Grație acestora, însă, noi toți cei ce am rămas ne-am recăpătat identitatea. Se știe însă – și în plan medical – că memoria este asemenea unui palimpsest. Cu cât ștergem informația inutilă, cu atât putem dobândi alfa de natură funcțional-personalizantă. În primul rang al informației de natură autoidentificată, personalizatoare, stă istoria devenirii și reîncarnării noastre o dată cu acel clăd decembrie '89. Iar un scriitor ca Al. I. Ghilia obsedat de arheologia sufletului românesc, într-un cuvânt de marii noștri arhei care au fost și rămân țărâni, ne atrage acum atenția că nu se cade să uităm. El s-a aflat printre martori – ca scriitor și pictor și înaintea acestei clipe, visând *lumina din adâncuri* – și, ca martor, ne îndeamnă să ne amintim *jerfele inocentei*. Ne tenează să ne scaldăm ochiul lăuntric în propria noastră istorie. Pe 6 septembrie 1993, la sediul Filialei București *Vatra Românească*, pictorul ne-a dăruit, încă o dată, o suită întreagă de peisaje simbolice din acele clipe ale re-găsitrii noastre.

Alături de arheii de odinioară care ne privesc cu ochi adânciți în orbite

ori plânge? Nu știu ce să spun. Nu știu dacă autorul însuși o știe. Un lucru e cert; privindu-l, ne amintim deodată că am traversat acest dramatic moment de sănătate morală, grație căruia ne-am sălțat fața și am privit cu bucurie spre cer.

Există, printre numeroasele și impresionantele pânze ale lui Al. I. Ghilia, și scene colective de o incredibilă, cruntă realitate. A le descrie *intocmai* – sau așa cum le vedem acum – ar fi să agșăm acea perspectivă simbolică din care a gândit, în ordine artistică și morală, artistul. Fiece imagine este o nouă restituire a ceea ce creдем că am uitat și, o dată cu această autoidentificare, trăim, la o altitudine vibrantă, o veritabilă expertiză existențială.

În cromatica vie a acestor tablouri de compoziție mi se pare firesc să prevaleze roșul sau albul fisurat adevați, din neașteptate părți, de același roșu ce amintesc de Delacroix. Scriitorul și pictorul Ghilia încă nu dispune de propriul său atelier. Veji spune că murarea noastră nu poate fi prea mare într-o epocă de tranziție. Voi răspunde că această mirare poate să dureze până când veți vedea aceste tablouri, unele în linia graficii gayonniști, ce ar trebui preluate în patrimoniul permanent al unui muzeu de stat. Pentru împroprietărea memoriei celor ce uită în chip natural, celor ce vor să uite, ca și acela – ce e ironie... – deși s-au aflat între cei ce pot admira adevărate tablouri ale lui Ghilia, își amintesc doar secvențial propria lor biografie.

Constantin CRIȘAN

FILM

Viața ca o trecătoare iubire

Uneori, în cazurile divine și rare, moartea este învinsă, pentru că ea dă naștere amintirii, poate mai puternice decât viața însăși. SILVIA POPOVICI este acum o amintire. Amintirea unui chip regal. Amintirea unor eroine cuprinse de patimi, de remușcări, de nefericire – amintirea unor vorbe care deveneau țipete, până la acel urlet triumfal „Respiră, mă, respiră!” – sorescianul strigăt al regenerării și speranței. Amintirea unei modestii, unei timidități care o făceau inaccesibilă privitorului.

Câte amintiri și câtă viață rămâne după Silvia Popovici!

Cât suflet rămâne!

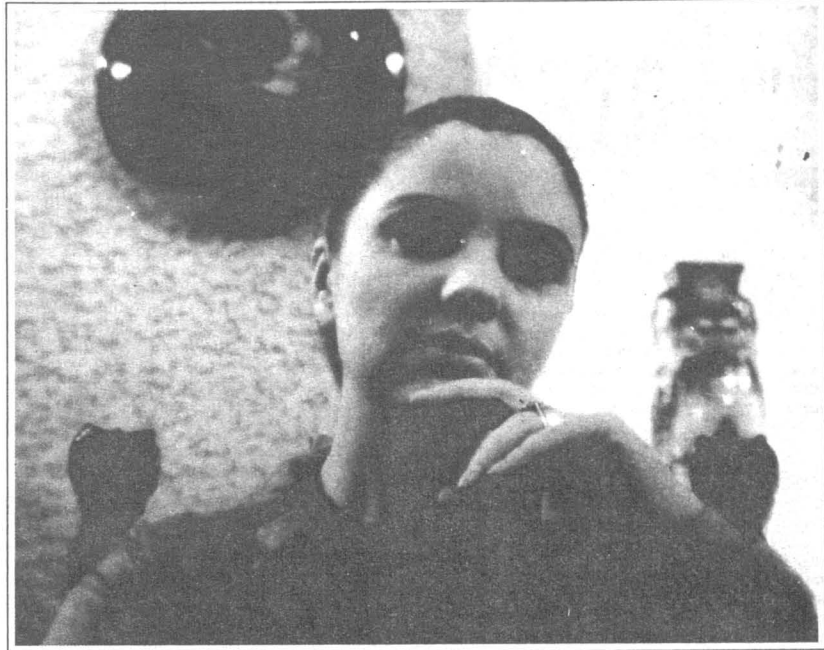
Câtă metamorfoză! A fost, pe rând, *Gioconda fără surâs*, a privit plină de remușcări și de suferință cum se duce o lume în *Serata*. A retrăit cu intensitate iubirile „deloc trecătoare”, în *Trecătoarele*

iubiri. A fost prințiară în *Lăpușneanu* – toate partituri despre nefericire scrise de Malvina Urșianu. Ce spun eu, „a fost”, „a trăit”? *Trăiește!*

Colegii teatrologi vor scrie, în mod sigur, despre cum a trăit și trăiește cariera scenică a Silviei Popovici. Dar filmul a avut prioritate, în timp, începând cu scurt-metrajul *La mere*, al lui Iulian Mihu și Manole Marcus. Și tot filmul va ajuta memoria tuturor.

Avea ea un gest, să fiți atenți, la reluări, avea un gest unic de a-și duce mâna prin păr și apoi mâna îi cădea pe umăr și prindea gâtul și corpul sfârșea într-o legănare. Asta era Silvia Popovici: însingurarea. Sufletul ei ne spune acum că viața este în fond o iubire trecătoare.

Laurențiu DAMIAN

Alte polemici cordiale

Am decis să ies puțin din zona de analiză a filmului ca artă și să privesc industria și mai ales structurile cinematografice românești actuale. Nu de alta, dar plutește încă o mare confuzie – și pot să dau un prim exemplu: o emisiune minoră ce contactase subiecți „majori” pe tema „cine are nevoie de film?”, prezentată cu tam-tam la televiziune, pe programul doi, evident!

Nu aș fi discutat aceste structuri dacă presa nu pormea campanii în legătură cu o demitere sau alta din cinematografie, titrând infrișcoșori „Vine restaurația!”, cerând opinia unor oameni, de regulă abonați la opinie, fără să analizeze de fapt aberantele structuri care nu vor face altceva decât să distrugă lent, dar sigur filmul românesc. A fost de înțeles, imediat după decembrie '89, revolta cineaștilor: A avut sens. Ministerul Culturii, moștenind acel Consiliu al culturii și educației socialiste, nu mai putea prezenta garanții. Dialogul părea o noțiune de neconcepție, nici chiar cu Andrei Pleșu. O mare greșală, dar să presupunem că în acea perioadă totul se derula cu patimă, cu elan revoluționar și nu era timp de luciditate. Polemicile cordiale nu aveau sens atunci. Din păcate, ele nu au sens nici acum.

Curios, cineaștii s-au desprins de trecut, preluând însă structurile trecutului. Producătorul delegat a devenit director și regizor. E drept, regizorii au fost aleși de breaslă și nici nu se putea altfel, pentru că o primă intenție era *meccanatul*. Doar realizatorii de marcă trebuiau să înceapă un program cultural, să ajute debutanții, să solicite creații consacrate și astfel, în perioada de confuzie culturală, cinematograful s-a dea – dacă se poate direct – adevărate capodopere. Un plan interesant, în care se sconta pe niște nume, dar mai ales pe o moralitate și pe un spirit de sacrificiu egal cu talentul celor aleși să conducă breasla. Evident,

deocamdată pe banii statului.

Meseria de *producător* este însă altceva, cu totul altceva decât cea de regizor. Producătorul sondează piața, atrage parteneri, incită sponsori, respectă actul de creație și *căștigă!* În perioada când filmul american – „marele rechin” – a pătruns pe piața românească, ba mai mult i s-au deschis larg porțile, filmul românesc trebuia apărat. Și atunci, preluând modelul francez, dar numai cu numele, s-a creat un organism – *Centrul Național al Cinematografiei*, care urma să însemne promovare și protecție a filmului național. Un organism, repet, dar nu o metodă, nu o strategie de protejare a valorii naționale. Cu aceste organisme – adică studiouri conduse de regizori–producători și având în cap CNC – s-a crezut că lucrurile sunt rezolvate. Regizorii importanți au dat filme ce au stărnit ecouri favorabile în străinătate, alți realizatori s-au abținut și au declanșat prin alții „seria debuturilor”, dar ca trăsătură fundamentală a mersului cinematografic s-a impus formula „eu director de studiu, eu producător și tot eu realizator!” Cu o singură inadvertență: banii erau ai statului, pe subvenția generic „filme de importanță națională”. O formulă veche, uzitată în vremuri să le zicem apuse și reluată cu frenezie tocmai de cei care o contestaseră.

Cele două volume de texte ale Centrului Național Francez, puse nouă la dispoziție, au fost cu grijă uitate în sertare, pentru că ele însemnau *legii*! Sunt unul dintre regizorii care au beneficiat de această „structură” și am realizat două filme. Nu pot să fac abstracție de acest lucru și nici de faptul că am avut de-a face cu un producător de marcă – Sergiu Nicolaescu. Iată, nu m-am referit la *regizor*. El a fost, în primul rând, un producător și în cazul meu responsabilul financiar artistic

al filmelor mele. De fapt, după trei ani de așa-zise căutări, după serii de egoisme, după înființarea unui grup potent financiar și elitist, pot spune fără a mă înșela că aceste structuri și înverșunarea de a se rămâne în ele nu țin de restaurație ci este un eșec al generației '70, poate generația cea mai contestată în trecut, despre care am mai vorbit în această revistă. Ca să folosesc un limbaj la zi, *reinstaurația aparține opoziției în ceea ce privește cinematograful*.

Domnilor cititori, este hilar, dar este un adevăr: dincolo de premiile obținute, de participările numeroase la mari festivaluri mondiale, dincolo de un ritm acceptabil în ceea ce privește apariția producțiilor locale, rămânem încremeniți în structuri care nu ajută filmul, care nu-i asigură difuzare și distribuție, care-l omoară și-i dă un regim sigur de arhivă vetustă. Adică de o nemeritată penitență. Cei care altădată au făcut *filme arestate* – și noi știm bine ce experiențe tragice s-au consumat în cinema – privesc neputincioși cum economia de piață *arestează* filmele produse astăzi. Iată de ce, tapajul presei de scandal în jurul unor nume nu mă interesează, pentru că nici pe cei care scriu injuriile nu-i interesează găsirea unei formule salvatoare, care să nu genereze corupție și neglijență, inconștiență și infaturare.

Faptul că cele mai multe debuturi au fost promovate de generația '60, apariția unor case producătoare particulare ce nu intră în evidența Centrului, proiecte remarcabile refuzate de noi și finanțate de alții, lipsa unui control financiar și mai ales – pentru că pe mine acest lucru mă interesează cel mai mult – confuzia de valori promovată ca lege, iată schița de portret pentru ce este azi cinema-ul românesc. Festivalurile mondiale nu sunt un paravan suficient de opac pentru a nu observa destule eșecuri ale mecanismului. Răfuiala între cinești nu poate duce la nimic bun. Fiindcă este oarbă. Așa cum se prezintă astăzi structurile, mulți sunt pasibili, intrând în ele, să se compromită iremediabil. Această breaslă are totuși o noblețe și un mister al ei. Această breaslă are totuși o eleganță a polemicii. Ea a

degenerat în gâlceavă de suburbie. Și nimeni nu vede sau nu vrea să vadă că filmul românesc se face astăzi *în altă parte*. Că zona de coproducție a devenit esențială. Că regizorii români au primit subvenție în Franța. Că telexul bate (vorba lui Caragiale!) știri despre premii importante luate de filme ce s-au filmat în România, dar nu și finanțate de *Centru*.

Trebuie și fac un efort să mă plasez în zona *polemicilor cordiale*. Să uit de deonturi, de termene de filmare la unii creatori care țin doi ani, de bolnăvicioasa și corupta formulă „eu cer, eu aprob”, de birocracia exasperantă, sufocantă, ce paralizază inițiativa, încerc să trec cu vederea inițiativa particulară prosperă care se învârtă în zona vampirilor și sex-ului, ca să nu mai spun că tineri deosebit de talentați au fost înghițiți de multiplele paste de dinți și de băuturile Rio, mă fac absent la imaginea degradată a unor „nimeni” care sunt realizatori, operatori, regizori, de parcă meseria asta ține de două luni de reciclare și reorientare la un oficiu de plasare a forței de muncă!

Rămânem deci în zona *polemicilor cordiale*, a apelurilor mai mult sau mai puțin patetice. Tot mai multe glasuri spun: „să revenim la *Cultură* (în sensul organismului, doar adică la Minister!), să terminăm eu acel „Decret–lege 80” și nimeni nu realizează că așa s-ar consfinți un veritabil eșec. Vocile tot mai numeroase au dreptate într-un fel. Ei vor, de fapt, să vadă cinci regizori debarcați din sfera puterii discreționare. Și pentru acest lucru ar sacrifica tot. De fapt este o nouă dovadă a lipsei de reper. Doar metoda impune o structură. Fenomenul cinematografic este extrem de complex și – lucru important – este foarte costisitor. Filmul este artă și industrie. Nu e suficient să aprobi un scenariu și să dai banii. O piață de desfacere se câștigă greu, anevoios, și pentru asta îți trebuie specialiști, nu pensionari reangajați la cerere, nu mulți cumularzi de bani și funcții care nu servesc cu nimic filmul. Cultura națională nu este dată de un ministru, ci de vocația unor artiști veritabili. Dacă ar trebui să înșir, nu într-o formulă de „top”,

evenimente care definesc starea cinematografiei noastre este în așale câteva:

– Lucian Pintilie, nume sonor al cinematografiei noastre este în afara structurii Centrului și îndrăznesc să spun și a Ministerului Culturii. Realizează în coproducție filme importante.

– regizorul Caranfil Nicolae este refuzat de o casă de filme (condusă de Mircea Daneliuc, ce s-a transformat postrevoluționar dintr-o *autoritate într-o notorietate*) dar obține fonduri pentru proiectul „E pericoloso sporgersi” și realizează unul dintre cele mai concludente debuturi cinematografice. Este elogiat la Cannes. Nu este în sistemul Centrului.

– filmul „Unde la soare e frig” realizat de Bogdan Dumitrescu, încântător în formulă și expresie este refuzat la Costinești, pe motivul că nu face parte din sistem.

– „Trahir” în regia lui Radu Mihaileanu primește un mare premiu internațional. Pentru filmul românesc „din sistem” el este un necunoscut.

– Stere Gulea realizează două filme în coproducție.

– Malvina Urșianu a scris un scenariu pe care îndrăznesc să-l caracterizez ca remarcabil, dureros, incitant. Stă cu el acasă.

– Între timp debutează un „sub-oarecare”, numitul Columbeanu și are consilier artistic pe Haralambie Boros, un regizor activ de protecție muncii și filme alimentare. Cei care-l cunosc se vor tăvăli, evident, de râs!

– Proiectul „Celui mai iubit dintre pământeni” a reunit sistemul doar la șampanie și promisiuni. Filmul s-a făcut cu banii Electronului și trustului Expres. Urmarea – difuzare paralelă, în afara sistemului. Aici, Centrul a pierdut o șansă de a media un conflict.

În cadrul unor polemici nu intră și lucrurile bune. Pentru că normal, semnalul de alarmă trebuie tras. El nu se referă la oameni dar nici oamenii nu se pot acoperi la infinit cu legi nefuncționale și nu se pot prefăca că nu simt (dacă nu chiar vad) prăpastia ce se cascadează spre deliciul presei care va avea oase de ros pe cincinale.

L. DAM.

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Tarabe

Până deunăzi, dughenele și felurile tarabe de pe străzile Capitalei nu mi-au inspirat reflecții. Eram, ca multă lume, consternat că, în loc de a se importa produse utilizabile pentru relansarea economiei, se irosea valută pe bunuri și produse de consum restrâns inclusiv pe nimicuri alimentare (ciocolățele, bomboanele etc.), dar nu acordam situației proporții prea alarmante sau vreo semnificație deosebită. În una din zilele trecute, însă, văzând o tarabă cu de-ale mâncării, mi-a venit în minte titlul unui articol călinescian: *Mâncăm foarte mult, care, de atunci, mă tot urmărește*. Spre a scăpa de obsesie, nu-mi rămâne decât să articulez scriptic câteva din gândurile pe care mi le-a stărnit.

„Mâncăm teribil, mâncăm, vorba lui Caragiale, ceva de speriat”, scria Călinescu, în 1947, referindu-se evident, la timpurile precedente, și niciodată la anii de imediat după război, când dimpotrivă, se murea de foame; fapt consemnat de el însuși, frecvent, în *Naftunea*. Supraalimentarea, susținea artistul angrenat în viața Cetății, era una dintre principalele cauze ale deficitului de intelectualitate în societatea românească: „Bucătura ne stă în gât și ne sufocă ideea”. Inadecvat realității momentului, articolul în cauză relua de fapt, o teză a autorului dezvoltată în formulări încă și mai dure, cu aproape un deceniu înainte, în *Jurnalul literar*. Sub titlul *De ce nu se citește?*, G. Călinescu afirma acolo, sub pseudonimul Aristarc, că refluxul atracției spre lectură era cauzat pe de o parte, de „sărăcia alimentară”, dar pe de alta, paradoxal, tocmai de „bogăția alimentară”. Orășenii, afirma semnatarul *Cronicii mizantropului*, se imbecilizau prin nutriție excesivă. Orășenii – scria – „mâncă îngrozitor”. Și își exemplifica aserțiunea astfel: „leșiți pe străzi, acum vara, și

poate bea/ Și nimic bun și curat/ Nu-i ce nu e de mâncat”. (Buruiană, nu știu care). Rodele pământului nu sunt, de altfel, disprețuite nici de oamenii de rând din literatura română, unul dintre aceștia Parpanghel al lui Budai-Deleanu, reprezentativ în ceea ce privește mentalitatea populară, descriind raiul ca un tărâm cu „răuri de lapte dulce (...) și de unt păraie”, cu „tărâmură de mămăligă moale./ Dă pogăci, dă pite și mătaie”, cu dealuri „dă caș, dă brânză, dă slănină”, cu copaci de ale căror ramuri „spânzură covrigi, tute, colaci”, cu garduri „impletite/ Tot cu fripi cărnăciori lungi, aiosi./ Cu plăcinte calde streșinite” și

posesiune a potențialului demiurgic.

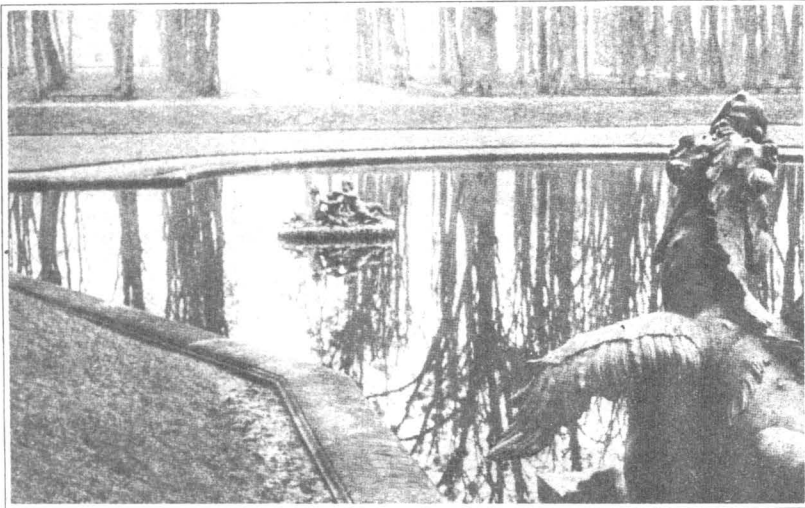
Românii au vegetat, veacuri în șir – nu fără intermitente treziri – în „somnia cel de moarte”. Pentru a se deștepta definitiv și a participa la creația istorică universală (cum și-o doresc și cum încearcă, de când există), nu-i suficient să schimbe regimuri politice și, în general să-și demonstreze existența prin agitații și urlete; se impune angajarea în muncă dărză și perseverență, în eforturi constructive. Într-o activitate ce poate părea sifisică din perspectiva eternității, dar care e singura sursă de fericire specific umană, adică de fericire propriu-zisă. O

necredincios, insul decis să realizeze ceva, să nu trăiască zadarnic se „izbăvește” de „cel rău” de tot ce îl trage dedesubtul condiției umane, care e creația (în sens larg), în măsura în care își trăiește viața, în loc de a se lăsa trăit de ea. În măsura în care, cum ar spune Camil Petrescu, toate comportamentele sale, și simțămintele, sunt controlate și dirijate de *minte*.

Biserica a procedat în conformitate cu exigențele rațiunii și ale funcționalității naturii omenescii specifice atunci când a instituit anumite norme în materie de alimentație. Temperanța în toate privințele condiționează chiar buna

vedeți cum mii de burghezi, care n-ar da câțiva lei pe o carte, cheltuiesc sute, ca să se îndoaie cu cărnuri și băuturi. Pot fi în România orășeni care nu mănâncă, din mizerie, într-o zi, dar când dau de un ban, ei consumă ceea ce n-ar putea consuma un parizian bogat. În crâșmele periferice, cărnurile, mușchiurile, cămații, momițele stau la gheață sau sub perdea, în mormane. Și toate aceste cărnuri tâmpesc”.

Mâncăm, oare, într-adevăr, românii – și mănâncă întotdeauna, când le dă mâna – „ingrozitor”? Unii, da. Cei din burghezia (orășenimea) imortalizată comic de Caragiale. Au observat-o și străinii. Unii dintre aceia, puțini, cu care am venit personal de timpuriu în contact aveau sentimentul, mărturisit, că până și în socialism, bucureștenii măncau pe rupe. „Ils mangent toujours... Ils mangent des trajituri...” O carte despre România, a unei englezoace, asupra căreia mi s-a cerut cândva referat, sintetizând în prefață impresiile nemijlocite ale autoarei, care ne cunoșcuse țara în perioada interbelică, reducea tot specificul nostru național la un apetit alimentar ieșit din comun. Mă întreb dacă nu cumva tocmai sub impresia posibilei lecturi a cărții cu pricina un funcționar al bibliotecii londoneze *British Library* l-a întrebat pe Adrian Marino (potrivit relatării sale din *Prezența românești și realități europene*, 1978), pe francezește: „On bouffe bien chez vous?” Fapt e că filistul român rivalizează cu omologii de orice nație și poate îi depășește, în puterea de a face prapăd în „bucatele bunămentești”. Există în acest sens atestări literare prestigioase. De pildă, în Arghezi, „Și-a făcut înghițtoare/ Pe pofta lui de mâncare/ Toate bunățile/ I-au mănjit mustățile” ș.a.m.d. (*Epita*). Sau: „Omul, însă căpcaun/ Vrea frumos numai ce-i bun (...)/ Nu-i frumos la el ceva/ Care nu se

Versailles; foto: Bruno Réquillart

având „în loc să pari tot cartaboși”. Privelilegiile populare edenești din *Tiganiada* corespund, evident, celor din literatura și pictura occidentală a Renașterii – orgiilor alimentare din piesa lui Rabelais, imaginilor de ospețe monstruoase din pânzele artiștilor flamanzi și colanzei, opulenței de Pays de Cocagne imaginate de popoarele vestului, și acest fapt invederează universalitatea dorinței de satisfacere plenară, și chiar peste necesități, a nevoii de hrană. E în natura omului să-și dovedească delicii gustative permanente; altminteri nu s-ar fi creat mitul paradisiului reprezentat ca o grădină ai cărei pomi rodesc necontenit.

Nu mai că paradisiul nu e spațiul propice creației și cunoașterii. Paradisiul adăpostește copilăria umanității. De îndată ce începe a gândi, a-și pune întrebări, a cerceta, omul se autoizgonește din rai. Emancipându-se de tutela Vesnicului, asumându-și și condiția proprie umană, el își abrogă privilegiul paternității, „cade în timp”, cum se exprimă Cioran; părăsește spațiul sacru, spre a intra în cel profan, care e Valea plângerii din basmul lui Ispirescu. Popoarele fericite n-au istorie, ele trăiesc în netimp, dar omului nu-i este dată fericirea. Omul devine om pe deplin tocmai cu prețul renunțării la fericire, al asumării unui destin tragic. Insul devine uman prin detașarea de „divin”, de „sacru”, prin abandonarea „veșniciei” în favoarea istoriei. Doar astfel își creează omul posibilitatea de luare în

asemenea angajare implică o anume sobrietate, inclusiv alimentară. „Plenus venter non studat libenter”, se spunea în școlile medievale. Nu voi pleda, asemenea lui Călinescu, pentru foame („Marile civilizații se ivesc unde e puțină foame”), riscând a fi acuzat (cum am fost în Școala de literatură) de „perfidie catolică”, dar mă voi delimita explicit, ori de câte ori va fi cazul, de cei al căror Dumnezeu este (vorba apostolului Pavel) pântecul. Nu e nimic rău în a mânca pe săturate – este, tocmai dimpotrivă, recomandabil (insul de bună credință e chiar dator să lupte pentru a se asigura această posibilitate tuturor), însă mijlocul nu trebuie transformat în scop. Mâncăm pentru a trăi, și nu trăim pentru a mânca. Nici o religie nu recomandă abstenența alimentară generală și permanentă; cea creștină mai puțin decât oricare alta. Intemeietorul creștinismului n-a ezitat să onoreze mesele celor ce îl invitau la prânzur și cina, și a specificat în termeni clari că: „Fiul omului mănâncă și bea”. Apostolul său cel mai dinamic n-a recomandat nici al seceza impusă. Dar a scris: „Toate imi sunt îngăduite, dar nu toate imi sunt de folos. Toate imi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva”. (1 Corinteni, 6, 12). A nu te lăsa posedat de nici o propensiune a materiei a „nu, îndrăgi nimică”, în formularea lui Eminescu, a-ți domina toate instinctele și facultățile, aceasta e condiția „mântuirii”. Creștin sau necreștin, credincios sau

funcționare a organismelor biofizice. E o necesitate și pentru corp, nu doar pentru spirit, a postii periodice, și chiar a ține, din când în când, post negru. Azi, insul format în spiritul autoconstruirii, al libertății de conștiință suportă mai greu disciplina impusă de canoane, rituarea existenței, în consonanță cu anumite perioade calendaristice delimitate în sinoade (și era firesc să încalce, cu dispreț, programul ceaștit demențial de „alimentație științifică”), dar, un regim alimentar sobru, sănătos, stabilit de el însuși, în funcție de toate circumstanțele biografice și caracterale psihosomatice individualizante nu-i poate fi decât folositor.

Revenind la punctul de plecare, tarabele cu alimente (fie și inconsistente) de care vorbeam mi-au apărut ca simbol al defulării produse, drept fatală reacție la înfometarea suportată de națiune prin „programul de alimentație științifică” al lui Ceaușescu. Mergând, după decembrie 1989, în întâmpinarea așteptării înfrigorată a populației, doritorii de îmbogățire peste noapte au dughenizat și tărăbit Bucureștii și țara, propunând – la prețuri tâlhărești – produse alimentare iluzorii și chiar nocive. Bine ar fi dacă românii ar găsi mijloace de a provoca falimentul acestora. De a nu mai cumpăra nimic de la șarlatanii care, sub aparența de satisfacere a unor dorințe refulate, îi jefuiesc ca în codru și, uneori, îi mai și stârnesc pe deasupra. ■

Meridianele limbii române

Nimbul nemuririi

Când...
Ne-am născut a doua oară
Eram frați siamezi
De viață și patimi
Noi opușii, nefrații
Bărbatul și femeia
Strâns lipiți
Ca polii unui magnet

Când...
Ne-am născut a doua oară
Valsam pe Ceruri
În hora magnetică a Căii
Lactee

Contopii
Ochi în ochi, inimă în inimă
Trăiam molecule în magnet
Noi opușii, nefrații
Bărbatul și femeia
Frați siamezi
Inseparabili
Ca polii unui magnet
Iradiind
Nimbul nemuririi...
Când?...

Florin GHEORGHIU
Atena

La Capul Colonna

(Urmare din pagina 15)

rog!"... ne îmbie cu volubilitate din uşă, un bărbat măruntel, negricios şi uscativ, desigur patronul trattoriei cu firmă promiţătoare „La adevăratul calabrez”.

E zi de târg şi-n spatele Domului din Crotona, pe străduţele pitoreşti care urcă abrupt, o mulţime densă, zgomotoasă, mobilă, ia cu asalt tarabele cu „specialități” ale producătorilor locali: caciotta silana umplută cu unt, pecorino cu nucii sau cu piper, caciocavallo, muştar de struguri, smochine umplute cu migdale sau înfăşurate în frunze de laur, măsline, portocale, bergamote...

Cei mari consumă cu poftă o pâine lunguiaţă stropită cu suc de roşii; cei mici se extaziază zgomotos în faţa unor biscuiţi plăci, imitând figuri omeleşti sau diverse alte forme, rudele sărace ale celor din turtă-dulce de la Frascati.

Atmosfera e toridă, vacarmul asurzitor, ambianţa prăfuită şi incitantă.

„Poftiţi, vă rog!... Unde doriţi să vă aşezaţi?”

La umbră, sub pergola de viţă din stradă, printre ghiwece mari cu leandri, câteva mese, gata „apparechiate”, îşi aşteaptă consumatorii. Forfota din jur e însă prea mare, aşa că optăm pentru interior.

În drum, zăbovesc pentru câteva clipe, să mai privesc o dată, atent, firma de deasupra intrării, „La adevăratul calabrez”; scrişă cu câteva caractere galbene, sălţarete, are drept pandant, la extremitatea opusă a panoului, pictat cu tot dichisul şi-n culori stridente, un medalion cu portretul unui bărbat rubicond şi vesel, cu o bonetă roşie cu moţ lung pe cap, care adulmeacă hălzap o halcă de miel bine rumenită – desigur „arrostò” –, alături de care se află o voluminoasă carafă cu vin rubiniu.

Ne aşezăm la una dintre mese tenaţi de răcoarea şi de liniştea încăperii, precum şi de ineditul şi, sunt sigură, de savoare a unui prânz cu adevărat calabrez... E o sală vastă, tăcută, destul de întincoasă (în ţările cu prea mult soare semiobscuritatea pare întodeauna un balsam), cu multe ghiwece mari cu flori, la toate ferestrele şi la cele două intrări.

Ca şi imaginea bărbatului pictat pe firmă, patronul poartă şi el o bonetă roşie, asemănătoare, cu un moţ lung, care-i saltă nongalant pe umeri, pentru a accentua probabil pitorescul local.

În ciuda afabilităţii discrete cu care caută să ne întreţină conversaţia, scoate din când în când câte-un strigăt răguşit, iritat, către o uşă care duce spre bucătărie.

„Benedetto... Graziano...”

Nici Benedetto, nici Graziano nu cadaticesc să se arate, sau măcar să răspundă, aşa că, în cele din urmă, se hotărăşte să ne ia el comanda.

Ne exprimăm dorinţa să mâncăm ceva cât mai tipic local, spre deplina lui satisfacţie, observăm bucuria pe care şi-o manifestă dând repede de de mai multe ori din cap în semn că a înţeles, că totul e O.K., şi că o mai bună idee nici că puteam avea...

Văzând cât de perfect este acordul nostru şi fiind siguri că am nimerit în locul cel mai potrivit pentru a degusta „deliciele... Calabriei”, lăsăm alegerea la latitudinea lui, ca să-i flatăm (şi să-i dublăm totodată) responsabilitatea de... adevărat

calabrez.

Satisfacţia (a noastră de data asta) nu întârzie: prânzul, servit imediat, e într-adevăr excelent, rafinat alcătuit şi impecabil prezentat. Îl savurăm pe îndelete, cu exclamaţii entuziaste, sau de surprindere şi comentarii apreciative prin comparaţie cu felurile siciliene sau cu specialităţile napoletane.

Sub pergola din faţa intrării, mesele au fost între timp toate ocupate. Răcoarea plăcută, semiobscuritatea, parfumul florilor care ne înconjoară de pretutindeni, aromele incitante ale mâncărilor abundente vin să sporească senzaţia de beatitudine, de tihnă destinată, într-un loc în care, vai, ştim că probabil nu vom mai reveni.

Distrată, iau de pe una din mesele apropiate o listă cu „menu-ul”, pe care se află, nelipsit, inscripţia de pe firmă şi amuzantul medalion cu mâncăciosul rubicond. Încep să parcurg felurile, cu intenţia de a-mi fixa mai bine în amintire numele câtorva combinaţii culinare locale.

Stupoare!!!... Întreaga listă poartă amprenta... bucătăriei franţuzeşti!...

Storione regence
Sogliole fritte Colbert
Ostriche alla Villeroy
Costolette alla papillote.
Până şi cartofii, numiţi, atât de cumsecade, în limba italiană „patate” – capătă preţiozitate în context:

Patate duchesse variate alla dauphine.
Patate duchesse in crochette...
Indivie del Belgio alla bechamella – continui să citesc,
Vol – au – vent con gamberi, şi
Zuppa di pesce, alla marsigliese (Bouillabaisse). Mi-e de ajuns!...

„Străinii îşi închipuie că noi, cei din Calabria, nu ştim să mâncăm bine. Străinii se înşală, doamnă, cum aţi putut prea bine să constataţi!”, aud deodată în spatele meu vocea sonoră a patronului, care s-a apropiat pe nesimţite de masa noastră.

Eu am un sentiment de jenă, pentru indiscreţia de a-l fi deconspirat. El, nu s-ar zice, de vreme ce continuă dezinvolt, cu o superioritate dintre cele mai benevoitoare:

„Bucătăria franţuzească este prima în lume, cum se ştie! În localul meu, servim numai bucătărie franţuzească: e specialitatea casei!... Sper că aţi fost pe deplin mulţumiţi!”

„Sigur, cum să nu!... Totul a fost excelent”, îngân, luat prin surprindere, în timp ce patronul pune discret pe masă nota de plată. „Numai că, ştiţi – îmi iau totuşi inima în dinţi – noi ne-am aşteptat la altceva... am văzut firma de-afară... şi credeam... că e vorba de bucătăria calabreză, tipică şi...”

„Nu, doamnă, mă corectează, de data asta categoric şi cu distanţarea de rigoare, patronul. Pe firmă scrie clar – probabil că n-aţi citit dumneavoastră cu atenţie: *La adevăratul calabrez*. Eu sunt – se loveşte el cu degetul arătător de mai multe ori în piept, ca întărire – eu sunt adevăratul calabrez, acolo e vorba numai de mine! Eu sunt un calabrez adevărat!... Toată lumea de-aici mă cunoaşte. Sunt calabrez sută la sută!...” Şi am impresia că-i zăresc în priviri licărirea unui zâmbet, pe care-l au doar copii, puşi pe soţii...

Părăsim trattoria însoţiţi de amabilităţile curtenitoare (şi convenţionale) ale patronului,

încheiate pe prag cu stereotipul „Vă mai aşteptăm pe la noi...”

Abilitatea de a se adapta la împrejurări nu face parte din calităţile recunoscute ale localnicilor: cel puţin, lucrările de specialitate pe care le-am consultat privitor la Calabria nu pomeneşc de aşa ceva. Cu toate acestea, trebuie să recunoaştem că ea funcţionează magistral!

Şi mă gândesc, cu sinceră compasiune, la gestul inutil al aceluşi nefericit Vatel, renumit bucătar şi maître d'hotel al lui Fouquet, şi ulterior al prietnului de Condé, care – aş cum relatează M-me Sévigné –, s-a sinucis străpungându-se cu propria sabie, pentru simplul fapt că n-a putut să le ofere invitaţilor patronului său dineul făgăduit...

Un adevărat calabrez, oricât de cordon-bleu, nu se va sinucide niciodată dintr-un motiv similar. Am avut doar ocazia să ne convingem, la faţa locului, de lucrul ăsta!...

Pe străduţele înşesate cu tarabe, din care unele au şi început să se strângă, urcăm mereu, spre un castel din secolul XVI, care se decupează taciturn şi masiv pe înălţimea unei ipotetice acropole.

De sus, viziunea portului, cu nenumărate ambarcaţiuni multicolore şi, dincolo de el, a mării nesfârşite şi-a cerului, uşor voalat, estompează toate amănuntele spaţiului prezent. Timpul se derulează cu repeziune înapoi, pe fundalul de purpură al unui soare la asfinţit, către gloria şi splendorile altei lumi, de mult apuse...

Pe la începutul secolului IV în. de Chr., conjunctura conflictelor cu Dionysos, tiranul Siracuzei, a determinat, contrar spiritului grec, o alianţă a tuturor cetăţilor din Magna Graecia, care, trecând peste animozităţile permanente care le învrăbeau, au făcut front comun împotriva războiului extern. Aşa a luat fiinţă *Liga italică*.

Sediul ei se afla în vecinătatea Crotonei, la Capul Lacinium, unde se înalţa, cu faţada spre locul unde soarele răsărea din mare, un templu fastuos dedicat Herei Lacinia. El avea să devină Sanctuarul naţional al Ligii, care şi-a adăpostit acolo tezaurul.

Opulenţa şi splendoarea aceluşi lăcaş erau pe măsura comorilor încredinţate: el era împodobit cu statui, cu vase şi alte obiecte de mare valoare, iar pereţii erau decoraţi cu picturile celebrului Zeuxis, pe care veneau să le admire, de la mari depărtări, iubitorii de artă.

Printre numeroase şi nepreţuite obiecte datorite drept ofrandă, se număra şi acel vegmânt, fabulos, pe care neştorul sibiric Alcistene l-a oferit templului, ca să împo-debească statuia Herei: o mantie, de o neasemuită frumuseţe, probabil de provenienţă persană, întreşută cu pene scumpe şi cu pietre preţioase.

Cu ocazia unei expediţii de jaf, Dionysos n-a pregetat să şi-o însuşească, pentru a o vinde apoi cartaginezilor pentru, pe atunci, tot atât de fabuloasa sumă de 120 de talanţi.

S-a năruit de mult mărteful templu şi bogăţiile lui s-au sperberat.

Hera Lacinia a fost dată uitării. I-a luat locul Madonna Nera, de la care localnicii obişnuiesc să solicite cu fervoare fecunditatea, în ţinutul acela devenit tot mai pustiu.

Preţioasele ofrande au fost jefuite; statuile, din bronz, topite fără milă şi prefăcute în arme de luptă, – pe cât de neînţeleasă pe

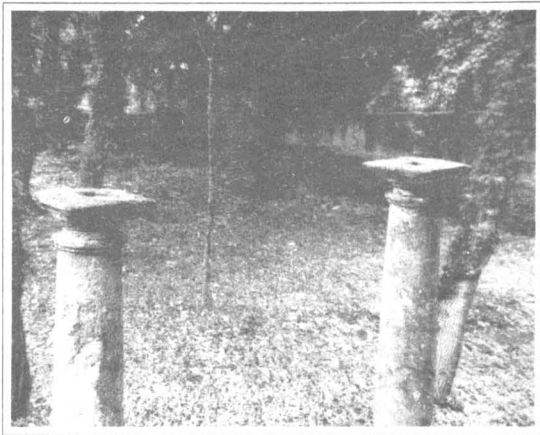
atăt de neobosită rămânând răvna, cu care oamenii din toate timpurile s-au grăbit să transforme în instrumente de distrugere, tocmai obiectele menite să le înnobileze spiritualitatea şi pe care le-au creat ineludate, cu dragoste şi cu artă.

Cele 48 de coloane ale templului, în stil doric, au fost luate pe rând şi duse la Crotona, pentru a fi folosite acolo la lucrările de consolidare a portului.

Una singură mai dănuie astăzi, stingheră, pe ţărnul ars şi pustiu. De la ea, Capul Lacinium de odinioară se numeşte acum Capul Colonna.

Pitagora credea în metempsihoză...

E greu, în ciuda oricărui scepticism modern, raţionalist, să nu acorzi o atenţie înfiorată

Villa Lante; foto: Erica Lennard

micilor şopârle care s-au adunat, neauzit, pe piatra albă, încinsă de soare, de la baza coloanei aceleia stingheră, şi te-au înconjurat pe nesimţite, la o distanţă circumspectă, fixându-te atent şi atât de uman, cu ochii lor de gămălii strălucitoare, care-ţi urmăresc, fără să se clintescă, orice gest.

E greu, privindu-le pe fiecare în parte şi pe toate la un loc, în soborul lor tainic şi straniu, să nu te duci cu gândul la discipolii care-l vor fi înconjurat pe maestrul, privindu-l cu aceeaşi atenţă comprehensiune, plină de veneraţie şi devotament. Milo, invincibilul atlet, simbol – conform canoeanelor vechi – al îmbinării perfecte dintre forţa fizică şi cea spirituală; Democedes, strălucitul chirurg, a cărui faimă se acreditase până şi la curtea lui Darius, regele Persiei, şi-a cărui competenţă profesională, pentru cunoştinţele ştiinţifice destul de reduse ale acelor vremi, pare de-a dreptul miraculoasă; Architas, conducătorul model, care a izbutit să instaureze ordinea în Stat, printr-o unanimă înţelegere şi armonie...

Tăcerea, impusă cândva de maestrul discipolilor săi, timp de cinci ani, înaintea iniţierii, a căpătat parcă acolo dimensiuni atotcuprinzătoare şi s-a aşternut dominator peste neclintirea resemnată a întregului ţăr, peste cer şi apă.

E o tăcere adâncă, de nostalgică evocare, încoţită parcă din rădăcinile vremii. Vălul ei invizibil transformă şuielul rafalelor de vânt fierbinte într-o melopee alba-năgănată şi viuetul impetuos al mării în murmur nedefinit.

În locul acela pustiu, de capăt de viaţă, orice zgomot se estompează şi orice impuls devine inert. Adie impecabilul, uşor şi înaripat, doar Melancolia...

Cei vechi nu cunoşteau

imperativele ecologiei, deşi ne-au furnizat etimologia cuvântului respectiv.

Aveau în schimb cultul crângerilor sacre, ca acela care umbra odinioară întregul litoral din preajma templului Herei, unde trăiau în libertate şi circularau nestingerite tot felul de animale. „Sacralitatea” acestora se răsfâncea din plin şi asupra oamenilor, care le venerau.

Şi mai aveau deopotrivă cei vechi cultul înălţărilor vaste şi pure ale cerului, al limpezimii orizontului nesfârşit, al întinderii odihnitoare şi ameţitor de abastre a mării.

Divinizau Aurora – simbol al prospeţimii matinale –, ivită în momentul desferecării zorilor din veghea înceţoşată a nopţii. Eos,

zeiţa dimineţii, învăluită în aure trandafirii, era închipuită ca o fluturare dianfană şi voluptoasă în acelaşi timp a luminii, deschizând larg, de-a lungul cerului, porţile unei noi zile, care se naştea triumfător în întâmpinarea Soarelui.

În vremurile noastre, Statul a luat iniţiativa revigorării economiei locale, făcând din celebra Crotona, patria de adopţiune a lui Pitagora, un puternic centru... industrial.

În stabilimentele ei de la Montecatini şi Pertusola tronează acum industrii prelucrătoare de cositor, zinc, plumb şi cadmiu, provenind din Sardinia; industrii prospere, fără-ndoială, şi care fac să se înalţe spre acelaşi cer – cântat de străvechii barzi – o pădure de coşuri şi de furnale, deasupra cărora planează permanent şi ameninţător o păclă gălbuie, roşicată sau cenuşie, rezultată din arderea savantă a unor inutili şi vătămători oxizi.

Prea mult fum şi... fumuri, peste ruinele unui trecut atât de glorios...

Dar asta e o modalitate a secolului nostru – un secol excesiv de orgolios (datorită realizărilor lui) şi mult prea vlăguit (de sentimente) – de a „revigora”, tranşant şi cinic, faţa pământului, împodobind-o cu un nimb – fie el şi multicolor –, de fum...

La marginea mării, pe întinderea cu nisip cernit, undulată doar de câteva dune joase, o coloană albă, stingheră, scrucează melancolic orizontul îndepărtat, aşteptând să se înfiripe din necuprinderea lui o navă fantomatică, salutară, cu pânzele desfăşurate larg în vânt, care să readucă pe ţărnul uitat strălucirea, bogăţia şi viaţa de mai înainte.

În preajma ei – stăpân definitiv peste tot şi toate – stă de veghe însă, imprezvizibil şi sceptic, Timpul...

Anca BALACI

La Capul Colonna

Timpul pictează ciudat peisajul în preajma Crotonei: cu roșu închis dunele joase, domoale, uniforme, cu un negru amorf și implacabil nisipul plăjilor pustii. Asta poate ca o admonestare la adresa întinderii mării, de un albastru sfruntat.

Un itinerar dedalic te poartă cu două mii de ani în urmă, prin silueta albă a unei coloane dorice, stânghere, și cu milioane de ani în urmă – la începutul Lumii –, prin cămbria steapă și cenușie, abiancropsită parcă din Haosul primordial.

Capricios și exhibiționist, tot Timpul a fost acela care a vrut ca întregul ținut de-a lungul coastei să arate astăzi altfel decât acum două milenii.

Pe atunci natura făcea aici risipă de verde, păduri întinse acopereau și umbreau locul. Climatului era unul din cele mai sănătoase și mai căutate, marea veșnic brăzdată de forfota navelor, jărmlul înșesat cu nenumărate porturi, pământul presărat cu așezări prospere, fremătând de viață și de mișcare.

Acolo unde astăzi domină ariditatea și malariala, exista odinioară un ținut râvnit pentru bogățiile lui: cu un sol pe care se îngrămădeau în devălmășie cereale, viță de vie, pășuni și păduri întinse; cu un subsol bogat în zăcăminte, din care argintul, mai ales, a dus până departe fama artizanilor locali.

Ceea ce sugerează în zilele noastre deprimant și îngrijorător denumirea de *Mezzogiorno*, proclama pe atunci, prin contrast, biruitor, denumirea de *Magna Graecia*: o civilizație și o lume poate ca nici o alta de înfloritoare, poate ca nici o alta dispărută însă, total și definitiv.

Să fi fost numai cutremurele, repetate nemilos de-a lungul istoriei și devastatoare, cele care au răscolit și schimbat fața locurilor, împrumutându-le un alibi permanent sumbru?

„Vivere periculosamente” a rămas deviza amară și

indispensabilă în același timp, a întregii Calabrie.

„Străni între munte și mare – scria cineva – calabrezii au învățat să le urască pe amândouă, deopotrivă...”

Au avut și de ce. Marea le-a pus mereu în față primejdia piraiților și a malariei. Muntele le oferă până astăzi pericolul alunecărilor de teren.

Caracterul specific și unic poate al Calabriei se datorează masivului Sila, un lanț de munți împădurii care o traversează de la un capăt la altul, conferindu-i aspectul, cu totul inedit, de peisaj romantic (amintind de Alpii tirolezi sau chiar de pădurile scandinave), împlântat șocant în exuberanța clasică mediteraneană.

Cu arbori seculari – în care predomină faimoșii pini silani, acoperindu-i cu bolțile lor înalte, de catedrală, – cu întunecimi compacte și cu desigur de nestrăbătut, cu stânci spectaculoase, cu lacuri și cu impetuozitate căderi de apă, munții au fost urăți de localnici de la bun început, pentru faptul că le „fura pământul” – ocupând suprafețe considerabile, socotite neproductive, care altfel ar fi putut fi destinate pășunilor și agriculturii.

În secolul nostru, la acest dezavantaj s-a adăugat un altul, cu proporții de adevărat flagel: despăduririle sălbatice, efectuate mai ales în anii celui de-al doilea război mondial, au lăsat stâncile goale și-au favorizat catastrofale alunecări de teren, datorate fluviilor-torente care, prăvălindu-se de sus, dezrădăcinează arborii, mătură în calea lor sate întregi, schimbă fața pământului, târând-o spre mare.

Fenomenul, repetat, a generat în rândul oamenilor fatalismul, o tristețe depresivă și o neîncredere mută, îndârjită, împinsă până la iraționalitate.

Ca orice populație săracă, obișnuită din tată-n fiu cu neșansa și cu dezastrul, calabrezii sunt

sceptici și refractari la toate făgăduelile mincinoase ale politicianilor, la orice măsură luată de Stat, la eficacitatea și probitatea administrației locale.

Este adesea citat – și devenit anecdotic de-acum – cazul unei bătrâne dintr-un mic sat de munte, a cărei casă se afla sub o stâncă gata să se prăvale.

„Dacă nu pleci, o să cadă peste dumneata...” i s-a spus. „Și dacă nu o să cadă?” a răspuns ea și a refuzat cu încăpățănare să se clinească de acolo, cu toate că i se oferise, în schimb, o altă locuință, mult mai bună.

„Avem două resurse – declară, cu amară ironie, calabrezii – cutremurele și aluviunile...” Și o sublimă forță vitală – s-ar putea adăuga – aceea de a lua, mereu, totul de la capăt.

Încă din secolul VIII î. de Chr. o sumedenie de cetăți – colonii ale metropolelor grecești de peste mare – au împânzit coastele meridionale ale Italiei.

Între ele, cu timpul, au prevalat deosebit de înfloritoare Tarentum, Heraclea, Turium, Sibaris (aceasta din urmă devenită, prin secolul VI î. de Chr. cea mai prosperă și mai importantă cetate, nu numai din Magna Graecia, ci de pe tot cuprinsul Italiei), apoi Crotona, Regium, Metaurum, Posidonia, Neapolis, Cumae și multe altele.

Varietatea resurselor locale, comerțul înfloritor pe mare, schimburile ferice de mărfuri cu cele mai îndepărtate puncte ale Mediteranei și, dincolo de ea, ale lumii pe atunci cunoscute, au favorizat, în secolele următoare, o rapidă ascensiune economică a acestor cetăți, dublată de o rafinată cultură, de o complexă viață spirituală.

Științele, artele și-au găsit aici condiții optime de dezvoltare; curentele filosofice îndeosebi, evoluând într-un climat de generozitate și întrepădărită libertate de gândire. Astfel, influența școlii eleate, avându-i ca reprezentanți pe Zenon și, mai ales, pe Parmenide, a fost substanțială, iar cea a lui Pitagora – stabilit în a doua jumătate a vieții pe jărmlul italic, la Crotona, și avându-i drept continuatori străluciți pe Philolaos, Architas și pe Lisides –, s-a manifestat pregnant, multilateral și îndelung, fiind hotărâtoare pentru desfășurarea evenimentelor de mai târziu.

Emulația benefică pe plan spiritual dintre cetățile Magnae Graeciae a avut drept revers nefast, pe plan politic, luptele înverșunate dintre aristocrați și democrați în interiorul fiecărei cetăți, apoi conflictele permanente, generate de rivalități politice sau comerciale, între diferitele cetăți și, în sfârșit, războaiele pustiitoare și continue, datorate unor rivali externi, de pe uscat sau de pe apă, mai apropiați sau mai depărtați, dar având mereu drept mobil ura, invidia sau cupiditatea.

Magna Graecia, un adevărat Eldorado al acelor vremi, a constituit ani în șir ținta către care își îndreptau prorele corăbiilor cartaginezi, temuși și invincibili stăpâni ai Mediteranei, dar și nesățioșii ei pirai.

Aici s-au desfășurat bătălii acerbe, dictate de tendințe expansioniste, precum cele, repetate, pentru controlul strătorii Messina, la care răvnea Dionysos, puternicul tiran al Siracuzei. În acest scop el a trecut în mai multe rânduri prin foc și sabie înfloritoare cetate Regium, izbutind s-o distrugă, în cele din urmă, cu desăvârșire.

Aici a avut loc bătălia epocală pentru Tarentum, în care s-au înfruntat Roma, în proaspătă și ambițioasă ei ascensiune, și Pyrrhus, cu spectaculoșii lui elefanți.

Aici au venit să lupte cu armatele lor, mânați de visuri glorioase sau incitați de câștig, Alexandru Molossul, regele Epirului și Archidamos, regele Spartei.

N-au lipsit nici atacuri spectaculoase: alaiul de nuntă al fiicei tiranului Agatocles, însoțit de o puternică flotă și anunțat ca fiind „în trecere”, s-a transformat ulterior într-o distrugătoare expediție de jaf, menită, pe de o parte, să sporească simțitor „zestrea” tinerei mirese, pe de altă parte, să rămână în istorie drept o ingenioasă strategie de luptă a acelor vremi.

Pe aici au trecut, în sfârșit, Hannibal, în marșul lui glorios și tragic, și Spartacus, cu destinul lui de încrâncenată durere.

„Poftiți, poftiți!... Fiți bineveniți la noi... Intrați, vă

(Continuare în pagina 15)

SPORT

Triste duminici de septembrie

Deschid căneaua toamnei și curge must rușu. Dinspre munți, prin păcle, picură tălângi. Copita calului scapără în piatra din curtea hanului. Lăutari mirosind a levănțică spun voinicilor, în ceas de petrecere, balade prin care umblă Belphegor, zeul moabiților și al celor ce se iubesc în taină. Pe drumurile dragoste, la popas, miroase a pastramă și-a ceapă de apă. Toți cei ce fug după un ideal zăpăcit știu să-și bucurie și trupul. Nu-i neapărat nevoie să te fi născut între bălți și să umblî îmbrăcat marinar, cu ancure aurite pe mâneci și petlițe cât conurile de brad ca să-ți dai seama că, toamna, ne întorcem în aburul magic al începuturilor. Peste tot miroase a Marea Neagră și pustie de corăbii, a frunză sângerând și a dor de ducă. E vremea când, vorba unui scriitor din vechime, omului îi place a se da cu desfătare nepăsării septentrionale (Vladimir Odoevski). În cuprinsul toamnei, eu mă simt frate cu vânătorul de porumb ieșit în curte, cu arma la spălare, ca să cerceteze starea iepurilor de casă. Și vrăjmaș cu fotbalul românesc. Nu fac parte din burta verzei tranziției careia îi pute totul, nici din rândurile proletarilor morocinoși, dar când văd că Universitatea Craiova intră în panică în fața unei echipe din Insulele Feroe, iar Steaua e rusinea unei umbre a rușinii, trebuie să accept că ne zbatem într-o insuportabilă mediocritate. Toate echipele noastre angajate în cupele europene (mai puțin Dinamo, în prima repriză cu Cagliari) au jucat atât de prost încât creau impresia că gonesc pe teren cu deștele picioarelor prinse în clești de rufe. Niște băieți care mănâncă păstrugă sărată prin preajma Gării de Nord s-au bulucit cu condeiele să ne bage-n cap că Rapidul, la Milano, a fost egala lui Inter, dar un nemernic de danez, având talia lui popa Metru și fănos ca vântul de pe Baltica, s-a strecurat pe lângă Huzun și ne-a ciuruit drapelul. Îi cunosc bine pe acești omuleți de portelan care se sparg în dușpe cioburi la primul tunet: mint. Făcuți gazetari în ziua de vineri, cu deștul, ei tăvălesc prin pelin cățiva ciulinii aurii și ni-i vând pe post de tutun. Mersi, noi fumăm mahorcă de baltă, privim lumea așezată pe o buturugă acoperită cu carpete orientale și ne bucurăm că, la Brăila, în livada unei școli din cartierul Chercea, vișinii au înflorit a doua oară. Și promitem să scoatem la vânzare, în Obor, doi saci de soia, doi de orz, 20 metri lanț de puț, un colac de cablu (furat, bineînțeles) și o puțină de plastic plină cu tescovină, iar cu banii adunați să cumpărăm abecedare pentru cățiva crainicii sportivi care ne sparg urechile cu nerozii de felul ăsta: 1) Stângă acționează pe stânga, lateral stânga... 2) Cârstea faultează la centrul din centrul terenului și e atenționat a doua oară de către arbitru...

Tristi băieți, triste duminici de septembrie. Și indiferent de zicerea că oamenii triști sunt totdeauna mai frumoși, pe mine mă ia cu frig când îi aud și-mi pierce cheful de-a-i mai vedea și la față. Din teama c-aș putea să dau peste unul din acele tablouri de bălci rușești reprezentând o piscică înmormântată de șoareci.

Fănuș NEAGU

